

Effects of Environmental Attributes on Perceived Safety: A Case Study in Kashan

Saleh Bokharaei ^a✉ & Faezeh Tafreshi ^b

^a. Department of Architecture, School of Architecture and Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

^b. Department of Architecture, School of Architecture and Urban Planning, Iran University of Art, Tehran, Iran

Received: 27 March 2025

Received hn revised form: 19 May 2025

Accepted: 23 May 2025

p.p: 55 – 79

<https://doi.org/10.22034/ispdrc.2025.2056691.1177>

ABSTRACT

Safety is considered one of the most fundamental human needs, especially during urban expansion. Studies have examined safety at various levels but often lack representation of specific patterns for development. This research reviews literature and conducted qualitative research to identify environmental and human factors that affect safety. Data were collected through in-depth interviews with 34 residents from three neighborhoods in Kashan city, located in sensitive areas in terms of safety. Content analysis and open, axial and selective codings highlighted factors such as route legibility, public spaces, neighborhood units, lighting, auditory spaces, surveillance, facade transparency, abandoned buildings, and vacant lots as influencing perceived safety. Architects and urban designers can use these results to improve the safety of neighborhoods.

Keywords: Housing, Neighborhood, Neighborhood Unit, Safety, Physical Environment.

Corresponding author (Email: s.bokharaee@gmail.com)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Passive Defense Association of Iran. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract:**Introduction**

As the population grows and lifestyles change, urban societies are expanding. The concentration of population in cities for various reasons such as job opportunities, ease of access and meeting life's needs necessitates attention to the study of residential design principles at various scales. Safety, as a fundamental need, is a quality of the environment that, if achieved, ensures the presence of individuals in the environment, and if the environment is perceived as unsafe, the most important qualitative aspect of the environment is compromised, and people will be forced to flee. Efforts to identify the effective components of safety in different scales of environmental design and extract practical patterns to other urban spaces require comprehensive studies. This research aims to explore the safety patterns of residential complexes through an emphasis on environmental and human factors affecting safety in the urban fabric of Kashan.

Methodology

Three neighborhoods (Kohneh Square, Shamekhi Mosque, and Najiabad) in the city of Kashan, where safety of the fabric was matter, were selected. In each of the three neighborhoods, individuals were randomly selected for interview. Interviews continued until the information became repetitive and reached theoretical saturation. In the limited traditional fabric, 9 interviews (6 women and 3 men), in the middle fabric 11 interviews (6 women and 5 men), and in the new fabric of Najiabad neighborhood, 14 interviews (9 women and 5 men) were conducted. After transcription the interviews, open, axial, and selective coding were conducted. Based on the coding performed on the interviews in each neighborhood, features and components related to safety were extracted. Through comparing the three neighborhoods and examining the similarities and differences in comparison with the theoretical foundations, data analysis was performed.

Results and discussion

The influential factors on the safety of the historical fabric include neighborly relations and their recognition, proximity to the city center, appropriate lighting, the presence of a central mosque and its programs, the lifestyle pattern of some old residents, alleyway living, low number of vacant units, residents' surveillance of the neighborhood, and the presence and dispersion of elements such as schools, mosques, etc. The influential factors in the unsafety of this area include the long distance between house doors, frequent alleyway breaks, lack of small shops, solid walls (few open houses), distance from the main street, low traffic in secondary alleys, anonymity and unpredictability of alleys, presence of some ruined units, accommodation of non-native residents, lifestyle patterns and people's living hours. In the middle fabric (Shamekhi Mosque neighborhood), the influential factors on safety include proximity to main axes, neighborhood elements such as schools, Sepah building, neighbors' surveillance, alley guards, long history of residence of most residents and absence of abandoned units, safety equipment and home surveillance cameras, sufficient lighting, and factors such as unequal width of streets, many two-story units, gradual change in fabric over time, lack of small shops, more than two breaks in alleys, neighborhood's reputation for wealth, low traffic in secondary alleys, anonymity and unpredictability of alleys, allocation of a street to schools and offices with morning to noon employment, presence of large-scale units and long walls, non-level streets affecting the unsafety of the fabric. In the new fabric, the influential factors on the safety of the new fabric include predictable urban design pattern, municipal reforms, neighborhood elements such as schools and sports fields, presence of law enforcement and police patrols, high traffic, open houses and proximity to house doors, dispersion of small shops, proximity to main and secondary axes, night gatherings and self-organized religious ceremonies in the neighborhood, absence of ruined and old units in the neighborhood area, division of the area into blocks of ten to twenty houses with a chessboard pattern, approximate recognition and face-to-face interaction of residents in each alley, neighborhood life and simultaneous living of different social classes in terms of wealth and financial power. Factors that were effective in the unsafety of the new fabric include darkness and lack of sufficient lighting, park design and layout pattern, units under construction, vacant lands, low

traffic, presence of specific uses such as addiction treatment center, location in the border fabric of Kashan, reduced level of recognition and neighborly relations, presence of large-scale units and long walls, and ongoing development projects.

Conclusion

The results of this research show that the physical environment can be an effective factor in improving or weakening safety. The different factors found in each of the three neighborhoods and their alignment with theories in the field of environmental safety show that environmental characteristics such as climate and geography, rout legibility, appropriate distribution of non-residential uses, neighboring units, rout lighting, providing auditory spaces, presence of surveillance uses, appropriate façade transparency, and control of abandoned and ruined units have a significant impact on environmental safety.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

S.B (conceptualization, methodology, data analysis, writing original draft, writing & editing, supervision, project administration), F.T (methodology, data gathering, writing original draft, data analysis)

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest of any kind.

Acknowledgments

We are grateful to Iran's National Elites Foundation

تأثیر ویژگی های کالبدی محیط بر احساس امنیت: مورد پژوهی بافت شهر کاشان^۱

نویسنده اول **** (صالحه بخارائی)** - استادیار، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
نویسنده دوم **(فائزه تفرشی)** - دانشجوی دکتری، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۱/۰۷   تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۲۹   تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۰۲   ص.ص ۵۵-۷۹

<https://doi.org/10.22034/ispdrc.2025.2056691.1177>

چکیده

یکی از پایه‌ای‌ترین نیازهای انسانی امنیت است. توجه به این نیاز در جریان گسترش ابعاد شهرها اهمیت بیشتری می‌یابد. امنیت در سطوح مختلف از جانب اصحاب دانش مورد بررسی و بحث قرار گرفته و یافته‌ها عمدتاً به ارائه راهبردها و سیاست‌های کلی محدود شده و به تدوین الگوها، راهکارها و ضوابط عملیاتی منطبق با زمینه منتج نشده است. این پژوهش با مطالعات ذیل مفهوم امنیت، پس از جمع‌آوری داده‌های میدانی از طریق مصاحبه عمیق با ۳۴ نفر از ساکنین سه محله از بافت مسکونی شهر کاشان - که در نقاط حساس طیف امنیت قرار داشتند- ویژگی‌های انسانی و محیطی مفهوم امنیت را جستجو می‌نماید. این پژوهش، با تحلیل محتوا، پس از کدگذاری باز، محوری و انتخابی، مولفه‌های محیطی و انسانی موثر بر امنیت از دیدگاه کاربران محیط را شناسایی و با انطباق آن با تئوری‌ها و نظریه‌های مرتبط، وجوه و حدود این صفت محیطی را تبیین و مولفه‌های کالبدی عامل ارتقاء امنیت در بافت‌های مسکونی ارائه نمود. بر اساس یافته‌های این پژوهش، اقلیم و جغرافیا، خوانایی مسیر، کاربری‌های عمومی؛ واحد همسایگی، روشنایی معبر، فضای شنیداری، کاربری‌های نظارتی، صلبیت جداره و واحد‌های رهاشده و بایر به عنوان مولفه‌های کالبدی در بافت‌های محله مسکونی بر احساس امنیت موثر هستند. نتایج این پژوهش معماران و طراحان را در جریان آسیب‌شناسی و طراحی محلات مسکونی حساس می‌نماید.

واژگان کلیدی: مسکن، محله، واحد همسایگی، امنیت، محیط کالبدی

* . این مقاله برگرفته از پژوهش با عنوان "مسکن ملی امن" می‌باشد که در دوره هفتم طرح احمدی روشن زیر نظر بنیاد ملی نخبگان در سال ۱۴۰۱ انجام یافته است.

** نویسنده مسئول رایانامه: s.bokharace@gmail.com

مقدمه

در پی رشد جمعیت و تغییر سبک زندگی، جوامع شهری در حال گسترش است. تمرکز جمعیت در شهرها به علل متعدد همچون تامین شغل و سهولت دسترسی و تامین نیازهای زندگی، توجه به مطالعه آداب طراحی سکونتگاه در مقیاس‌های مختلف را ضروری می‌داند. مطالعه تاریخچه مسکن و محیط مسکونی نشان می‌دهد که نگاه به موضوع مسکن از نقطه نظر مشخصی و غفلت از وجوه موثر دیگر، پیامدهای غیر قابل جبرانی در پی داشته است. در این راستا، رویکرد دولت‌ها به موضوع تهیه مسکن به عنوان یکی از اصلی‌ترین مولفه‌های رشد اقتصادی، گاه در فرایند تصمیم‌سازی، ممکن است درگیر ملاحظات سیاسی شده و از مسیر ایده اولیه خارج و به مسکن به مفهوم عام آن - تامین سرپناه - محدود گردد. اصلی‌ترین تبعات نگاه تک بعدی به موضوع مسکن و محیط مسکونی آثار سو اجتماعی و فردی و شیوع بزهکاری و ایجاد و گسترش کانون‌های ناامن در بسیاری از گونه‌های مسکن می‌باشد. تامین امنیت و ایمنی، یکی از رسالت‌های محیط مسکونی است. امنیت، کیفیتی از محیط است که در صورت تحقق آن، قرار به ماندن افراد در محیط را تضمین می‌کند. در نقطه مقابل، چنانچه به محیطی صفت ناامن منسوب گردد، پایه‌ای - ترین وجه کیفی محیط متزلزل شده و گریز افراد ناگزیر خواهد بود. امنیت به مانند سایر صفات محیط، نسبی بوده و وابسته به مولفه‌های انسانی و محیط فیزیکی است. ارتقاء امنیت در محیط‌های مسکونی، رسالت طراحان، معماران، شهرسازان، طراحان شهری، جامعه‌شناسان و برنامه‌ریزان است. لذا تلاش در جهت تبیین مولفه‌های موثر بر امنیت در مقیاس‌های مختلف طراحی محیط و استخراج الگوهای کاربردی و قابل بسط به سایر فضاهای شهری، نیازمند انجام مطالعات جامع در این حوزه است. اگرچه کنترل مولفه‌های انسانی موثر بر امنیت (فرهنگ، سطح اقتصادی، اجتماعی و ویژگی‌های روحی و روانی افراد و ...) لازمه تنظیم مقررات مشخص بوده و تا حدودی غیر قابل تغییر است، مولفه‌های فیزیکی محیط می‌تواند متناسب با ساختار مبتنی بر نتایج یافته‌ها تغییر یابد.

با عنایت به دغدغه حاضر که مبتلاء به بسیاری از بافت‌های مسکونی شهری است و لزوم تدوین ضوابط کیفی به منظور تضمین امنیت در محیط‌های زندگی، پژوهش حاضر درصدد بررسی ارتباط فاکتورهای محیط فیزیکی بر امنیت در فضاهای مسکونی است. لذا این پژوهش با هدف واکاوی و بازشناسی الگوهای طراحی مجموعه‌های مسکونی با تاکید بر امنیت روانی افراد، ضمن بازخوانی مفهوم "امنیت" - تبیین شده از طریق مبانی نظری روانشناسی محیطی - در بافت شهری کاشان، مولفه‌های محیطی و انسانی موثر بر امنیت ارائه می‌گردد. در بخش میدانی، از طریق ابزارهای مشاهده رفتار، مصاحبه و پرسشنامه با ساکنین قسمت‌هایی از بافت مسکونی در شهر کاشان - که "امنیت" دغدغه اصلی آن‌ها بوده است - به کشف مولفه‌های محیطی و انسانی پرداخته و ویژگی‌های محیط امن در جوامع آماری مورد نظر را ضبط می‌نماید. نتیجه حاصل از این پژوهش راهکارهایی جهت طراحی "مجموعه - های مسکونی امن" برای اقشار مختلف جامعه (بالاخص جامعه متوسط) را در اختیار طراحان قرار می‌دهد.

مبانی نظری

مدتهاست که توجه به امنیت در بافت‌های سکونتگاهی مورد توجه محققین و اندیشمندان قرار گرفته است. یکی از علل توجه گسترده به این مفهوم، می‌تواند جایگاه امنیت در پایه‌ای ترین نیاز روانی انسان در هرم نیازهای مازلو باشد. مطالعه حوزه امنیت در سلسله مباحث روانشناسی محیطی بافت‌های شهری، دو زیر حوزه را دربر دارد: امنیت در برابر جنایت و امنیت در مقابل ترافیک (Fisher and Nasar, 1992; Gehl, 2010). مطالعات کمی و کیفی بسیاری در خصوص امنیت در بافت‌های مسکونی و در هر دو زیر حوزه مذکور انجام شده و متغیرهای مستقل بسیاری همچون تمایل به پیاده روی، توقف، دوچرخه سواری، سلامتی، مشارکت اجتماعی و ... در این خصوص مورد بررسی قرار گرفته است (Nasar, 2008; Van Cauwenberg et al., 2012; Fisher and Nasar, 1992; Nasar and Jones, 1997; Nasar and Fisher, 1993; Hur and Nasar, 2014). اگرچه مطالعات حوزه امنیت در برابر ترافیک در حوزه‌های شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری و ترافیک و حمل و نقل گسترده بوده و نتایج این مطالعات بر امنیت روانی ساکنین موثر است، این پژوهش ضمن توجه به مطالعات مذکور، دامنه تحقیق را به انجام مطالعه بر روی امنیت روانی در بعد دیگر و در نواحی مسکونی معطوف می‌نماید.

تاثیر ویژگی های کالبدی محیط بر احساس امنیت: مورد پژوهی بافت شهر کاشان

مناطق با سطح امنیت پایین، محیط را برای عاملین گسترش وحشت و ترس به واسطه دزدی، هتاکی به نوامیس و حملات با انواع سلاح فراهم می‌نماید و امنیت جانی و روانی ساکنین را به خطر می‌اندازد. مطابق مطالعات، جامعه مورد آسیب عمدتاً، زنان و کودکان هستند (Loewen et al., 1993; Baumer, 1978; Kirk, 1988; Nelson & Loewen, 1993). نتایج ناشی از چنین آسیب‌هایی شامل عدم استفاده از محیط، از بین رفتن انسجام محلات، کاهش حس مشارکت ساکنین، افزایش اختلال اجتماعی و القا حس محبوس ماندن ساکنین است (Newman, 1972; Silberman 1978; Skogan, 1981; Brower et al 1992; Warr, 1990, Taylor, 1989, Cooper and Wischemann, 1990; Perkins et al, 1992). چنین شرایطی مانع استفاده افراد از موسسات و نهادهای عمومی مستقر در چنین بافت‌هایی نیز می‌شود (Smith, 1988). مطالعات نشان می‌دهد که اثرات منفی ترس از ناامنی بر احساس مشارکت اجتماعی، نظام اجتماعی و کنترل اجتماعی حاکم بر محیط، می‌تواند منجر به افزایش وقوع جرم و نتیجتاً افزایش احساس ناامنی شود (Perkins et al, 1992). به عبارت دیگر، اثرات ناشی از احساس ناامنی خود عامل تشدید ناامنی می‌گردد.

ناامنی در دو مقیاس قابل بررسی است: در مقیاس بزرگ‌تر، هم افزایش عوامل متعدد، وجوه اصلی وقوع جرم و متعاقباً ناامنی را سبب می‌شود. مطابق تئوری "فعالیت روزمره" (کوهن و فلسون) (Cohen and Felson, 1979) معتقدند که وقوع جرم در زمان و مکان مشخص، تابع سه فاکتور است: مجرم با انگیزه، قربانی مستعد و شرایطی محیطی با حداقل امکان شناسایی برای وقوع جرم. چنانچه نظریه پنجره شکسته مطرح شده توسط ویلسون^۳ و کلینک^۴ بیان می‌کند میان ظاهر آشفته و بی‌نظمی سیمای شهری و وقوع جرم پیوند مستقیمی وجود دارد. بر اساس این نظریه، ویژگی‌های ظاهری یک محله همچون شگستگی پنجره یک بنا می‌تواند برای مجرمان، پیامی با مفهوم عدم رسیدگی و نظارت ساکنان و نهادهای مربوطه بوده و به تبع آن نرخ جرم و جنایت را افزایش خواهد داد. آشفتگی و بی‌نظمی‌های موجود در سیمای یک محله می‌تواند با ویژگی‌هایی همچون خرابی، دیوارهای کثیف، ماشین‌های اوراق، زباله و... ظهور یابد و بالتبع، فرآیند زوال و آسیب‌پذیری یک محله آغاز شود (Jiang et al 2018).

کلارک^۵ در نظریه پیشگیری وضعی از جرم در سال ۱۹۹۷ ماتریسی شانزده‌گانه پیشنهاد می‌کند که بر مبنای آن می‌توان فرصت‌های رخداد جرم را کاهش داد. در این ماتریس علاوه بر سه اصل افزایش زحمت^۶ همچون سخت کردن هدف با افزایش تعداد قفل‌ها، کنترل دسترسی‌ها، گمراهی متخلفان و... (کاهش پاداش) همچون تغییرات موقعیتی بانوان در پارک‌ها، از بین بردن نشانه‌هایی مثل دست نوشته‌های دیواری و... (و افزایش ریسک)، همچون نظارت توسط ساکنان و کاربران، نظارت رسمی توسط نگهبانان، افزایش نظارت طبیعی با تامین روشنایی کافی و... (به از بین بردن بهانه‌ها) قانون‌مند کردن از طریق ثبت جرائم و مزاحمت‌ها، افزایش آگاهی و... (پرداخته است Clarke 1997). لذا، تبیین شرایط محیطی که عامل ناامنی است، هدف اصلی نظریه پردازان حوزه طراحی و برنامه ریزی محیط می‌باشد. این وجه از ناامنی در چارچوب تئوری مامن-منظر^۷ نیز قابل تفسیر است. در این تئوری جی اپلتون (Jay Appleton, 1996) بیان می‌کند که افراد به محل‌های پناه (جایی که دیده نشوند) و با قابلیت وسعت دید، تمایل دارند. این ویژگی از محیط کاملاً برخلاف شرایطی است که مجرمین به دنبال آن هستند (Goffman, 1971).

(Warr, 1990). لذا محیط فیزیکی با شرایط ایجاد مامن و پناه و در عین حال فراهم نمودن دید کافی برای استفاده‌کنندگان و امکان فرار از شرایط ناامن، مطلوب به حساب می‌آید. در این راستا، مطالعات، به محیط به عنوان عامل تأمین دید ناظرین دیگر نیز تاکید دارد و به قابلیت خود نظارتی^۸ محیط و به تعبیر جین جیکوینز، مراقبان خیابان و چشم‌های در و بیرون از خیابان اشاره می‌کند (Taylor and Nee, 1988, Gehl, 2010) که ذیل مفهوم محله و واحدهای کوچکتر زندگی جمعی تبیین می‌گردد (Altman and Wandersman, 1987). اسکار نیومن نیز در نظریه فضاهای قابل دفاع بر نحوه ساکن شدن شهروندان و تجربه زیسته افراد از استفاده فضاهای در راستای تأمین امنیت تمرکز دارد. تعریف قلمرو، مرز، نظارت و فضای اجتماعی درک شده، مولفه -

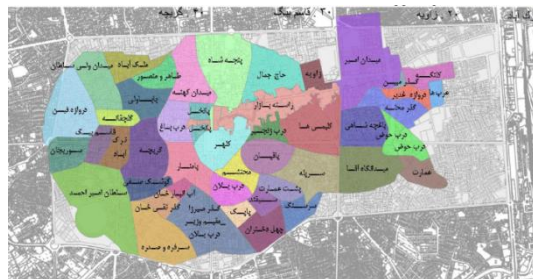
های مهم و موثر بر امنیت در این نظریه هستند (Reynald and Elffers 2009).

به عبارتی کوچک کردن مقیاس شهری در قالب محلات، قابلیت محیط در تأمین امنیت ساکنین و واحدهای مسکونی یکدیگر، نظارت بر کودکان و فراهم نمودن دیگر حمایت‌های مشارکتی را ضمانت می‌نماید. در این بین توجه به تعداد طبقات و نوع کاربری طبقه همکف ساختمان‌های اطراف فضاهای باز شهری و محله‌ای، مولفه موثری بر احساس امنیت روانی ارزیابی شده است (Gehl, 2010).

(2010). چنین شرایطی محیط را برای استفاده ساکنین از دسترس غریبه‌ها مجزا می‌کند و به عبارتی محیط غریب‌گز می‌شود. توجه و ظهور حس مشارکت ساکنین محلات در تامین نیازهای روانی و فیزیکی یکدیگر راهکاری قابل تامل است. در این راستا، آنچه احساس مشارکت ساکنین را تقویت می‌کند صرفاً تعیین خطوط مرزی محله و تبیین نامی مشخص بر آن نیست، بلکه القاء هویت به محله به عنوان عامل اصلی تشخیص ساکنین است (Rivling, 1987). بر اساس مطالعات، شش گونه محله در محیط‌های شهری از لحاظ میزان تعاملات اجتماعی، مولفه‌های هویتی و روابط بین محله‌ای (سه مولفه موثر در شخصیت محلات و واحدهای همسایگی) قابل شناسایی است (Warren, 1978). محله کامل (تعامل و روابط بالا به عنوان مرکز محله)، محله بسته (تعامل بالا و روابط کم)، محله غیرمنسجم (عدم مشارکت اجتماعی و عدم احراز هویت محله)، محله پراکنده (کمترین تعامل فرد با محله و بیشترین گرایش به محلات دیگر)، محله عبوری (تعامل و هویت و روابط کم) و محله ناامن (عدم هویت، تعامل و روابط بین محله-ای). با این نگاه، تعامل داخلی و بیرونی ساکنین محلات و واحدهای همسایگی پاشنه آشیل موضوع امنیت در بافت‌های مسکونی بحساب می‌آید. لذا انتخاب بستری که مفهوم محله در بافت‌های مسکونی آن دارای سابقه است و با گذر زمان و در ساختار شهرسازی نوین این ویژگی رو به زوال رفته، می‌تواند زمینه مساعدی جهت فهم دقیق تر این روابط ایجاد نماید. مطالعه بافت کاشان از این حیث مد نظر این پژوهش قرار گرفته است.

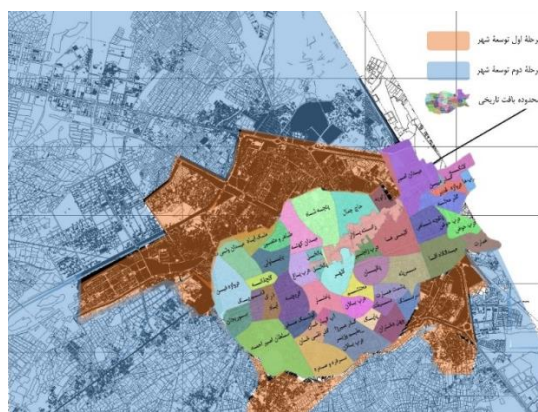
بستر پژوهش

مبانی نظری ناظر بر موضوع امنیت و راهکارهای تامین آن در بافت‌های مسکونی، بر تاثیر قابل توجه محیط فیزیکی تاکید دارد. اینکه محیط چگونه و توسط چه کسانی مورد استفاده قرار می‌گیرد، معلول ویژگی‌های محیطی و علت اصلی عامل امنیت است. مطالعات برای امنیت، مانند دیگر صفات، برای محیط ساختاری قائل است. وجه موثری از این ساختار، مولفه‌های فیزیکی محیط است و وجه دیگر آن انسان و جامعه استفاده کننده. لذا کنکاش در حوزه امنیت روانی و یافتن ساختار مدونی از محیط امن، بستر را برای تامین دیگر صفات همچون احساس دل‌بستگی، زنده بودن، مطلوبیت، آسودگی خاطر و... مهیا می‌کند. کاشان به دلیل قرارگیری در مسیر یکی از مهم‌ترین راه‌های تاریخی متصل‌کننده مشرق زمین به مدیترانه، محل ملاقات کالاها و فرهنگ‌های مختلف در حاشیه کویر مرکزی ایران در کوهپایه‌های زاگرس بوده است. بافت تاریخی کاشان مساحتی بیش از ۴۸۲ هکتار داشته که به صورت ارگانیک در بستر خود شکل گرفته است (بیرشک، ۱۳۹۹). کاشان آب و هوایی گرم و خشک دارد و دارای ماه‌های گرم طولانی و ماه‌های سرد اندک است. نمود اقلیم گرم و خشک در نحوه شکل‌گیری، استقرار و تراکم فرم در کل ساختار بافت دیده می‌شود. مرز بافت تاریخی را می‌توان خیابان‌های آیت‌الله کاشانی، آیت‌الله طالقانی، بلوار ملاصدرا، خیابان آیت‌الله یثربی و خیابان ملافتح‌الله و خیابان سپیده کاشانی دانست. ورود خودروها شهر کاشان را -در مرحله اول- از طریق خیابان‌هایی با الگوی میانه، توسعه داد. این محدوده‌ها نه الگوهای مترکم شهر سنتی را داشتند و نه تماماً با الگوهای شهرسازی جدید هماهنگ بودند. خیابان‌ها در این محدوده‌ها عریض بوده و معابر هرچه از محور خیابان دورتر می‌شوند باریک‌تر و الگوی ارگانیک‌تری دارند. مرحله دوم توسعه شهر کاشان در دهه ۸۰ و ۹۰ شمسی با توسعه محور امیرکبیر، ناجی آباد و امام رضا (ع) اتفاق افتاد. الگوی شهرسازی این محدوده‌ها شامل معابری عریض با ساختاری شطرنجی هستند. در شکل ۱ محدوده بافت تاریخی کاشان و تفکیک حدودی محلات آن ارائه شده و در شکل ۲ محدوده شهر کاشان به تفکیک مراحل توسعه نشان داده شده است.

شکل ۱- محدوده بافت تاریخی کاشان و محلات آن به تفکیک (با اقتباس از بیرشک، ۱۳۸۶)

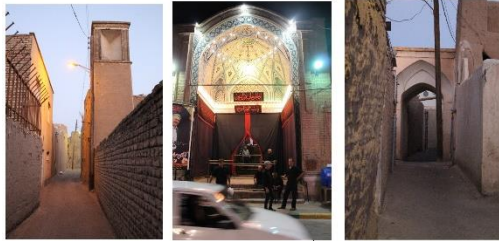
تأثیر ویژگی های کالبدی محیط بر احساس امنیت: مورد پژوهی بافت شهر کاشان

شکل ۲- محدوده شهر کاشان و مراحل توسعه شهر بر اساس محله بندی بیرشک (۱۳۸۶) (نگارندگان)

با توجه به فرایند توسعه شهر کاشان می توان سه تیپ محله با الگوهای کالبدی متفاوت را در نظر گرفت. الگوی سنتی (الگوی کالبدی حاکم بر شهرسازی سنتی)، الگوی میانه (الگوی کالبدی حاکم بر مرحله اول توسعه کاشان) و الگوی جدید (الگوی کالبدی حاکم بر مرحله دوم توسعه شهر). الگوی سنتی، همان الگوی ارگانیک، درهم تنیده، انسان محوری و در مقیاس انسانی است در کاشان نیز این بافت از گذرها و کوچه های پر پیچ و شکن تشکیل شده و سازماندهی مبتنی بر «محرمیت» در طراحی خانه های این محلات، تنها پل ارتباطی درون ساختمان و بیرون را به ورودی خانه ها محدود کرده است. الگوی میانه را می توان همزمان با برخی تحولات اجتماعی در ایران دانست. محلات شکل گرفته تابع این الگو، از عناصر محلات تاریخی همچون آبنبارها برخوردار هستند اما محرمیت و ارتباط محدود درون و بیرون خانه ها از بین رفته است و درون خانه ها از طریق پنجره ها به بیرون نشت کرده است. در این بافتها مقیاس خودرو بر مقیاس انسانی حاکم است؛ بدین معنا که خیابان هایی پیرامون محلات برای عبور خودروها شکل گرفته است اما امکان عبور خودروها به درون محلات و داخل خانه ها فراهم نیست. در این بافت، گذرهای غیرقابل عبور خودرو، گذرهای کم عرض با حرکت محدود خودرو و گذرهای با عرض مکفی با مسیر عبور عابر ترکیب شده است. الگوی جدید شهرسازی، مسیرهای عبور عمود بر هم، بافتی شطرنجی ایجاد کرده است. خودروها به راحتی تا ورودی خانه ها تردد دارند و تغییر ناگهانی عرض معابر و یا معابر بن بست به ندرت تجربه می شود. برای هر یک از سه الگوی مطرح شده در بافت -به دلیل تفاوت چشمگیر نوع و کیفیت مولفه های فیزیکی محیط- می توان امنیت ادراکی متفاوتی فرض نمود. بنابراین برای انتخاب محدوده های مطالعه، از هر یک از الگوهای مطرح شده در شهر کاشان، یک محدوده برای مطالعه میدانی انتخاب گردید.

محله میدان کهنه، با الگوی سنتی براساس تقسیمات شهری طرح جامع، در محله طاهر و منصور و در شمال غربی بافت قدیمی واقع شده است. مسجد جامع قدمت محله را نشان می دهد. در حال حاضر، ورودی محله از خیابان بابا افضل انجام می شود. ورودی دیگر محله از خیابان آیت الله کاشانی و بعد از محله پنجه شاه است. انتهای این مسیر، در سمت جنوب غربی، به محله های بابا ولی، طاهر و منصور و از سمت جنوب به محله درب باغ و پانخل می رسد (شکل ۳). عناصر کالبدی محله عبارتند از گذر میدان کهنه، کوچه باغ، مسجد جامع، آب انبار، کتابخانه، آرامگاه راوندی و تعدادی خانه. مسجد فعلی عملکرد اصلی خود را از دست داده است و تنها به عنوان مسجد محله ای مورد استفاده قرار می گیرد. مسجد جامع و گنبد و مناره آن به عنوان نشانه های بصری محله، عامل تعیین جهت و مسیر برای عابران بحساب می آید (عالمی و کمالی زارچی، ۱۴۰۰). بافت این محله ارگانیک بوده و در دوران مدرن، دو خیابان عمود برهم این بافت را شکافته است.

شکل ۳- نقشه: محدوده محله میدان کهنه (عالمی و کمالی، ۱۴۰۰). عکس‌ها: محدوده محله و ساختار و بافتار محله (نگارندگان).

بافت دوم، محله مسجد شامخی با الگوی میانه می‌باشد. الگوی بافت محله ارگانیک است. بر محله نظم هندسی حاکم نیست. خیابان‌ها از عرض نسبتاً مناسبی برخوردار هستند اما کوچه‌ها ممکن است تا ۴ شکست داشته و در نهایت بن‌بست باشند. توسعه شهر و قرارگیری این محله در محدوده مرکزی شهر با تغییراتی همچون تعریض معابر برای محله همراه بوده است. در این محله نیز خانه‌ها نسبتاً بزرگ است اما عموماً پنجره‌ها و گشودگی‌هایی به سمت گذرها دارند. عناصر مهم این بافت را می‌توان مسجد، آب انبار، مدارس، حسینیه، اداره آموزش و پرورش کاشان و اداره سپاه کاشان دانست. محدوده‌های تجاری این محله در مرز محله (محورهای اصلی) قرار دارد.

شکل ۴- نقشه: محدوده محله بر اساس طرح تفصیلی (نگارندگان). عکس‌ها: ساختار و بافتار محله (نگارندگان).

محله ناجی‌آباد (فاز ۲) به عنوان نمونه بافت جدید کاشان انتخاب گردید. این محدوده را می‌توان از محلات واقع شده در فاز دوم توسعه شهر کاشان دانست. بافت این محلات به صورت کاملاً هندسی و الگوی بافت محله به صورت شطرنجی است. خیابان‌ها از عرض نسبتاً مناسبی برخوردار هستند. کوچه‌ها عرض یکسان داشته و به یک دیگر راه دارند. بخش‌هایی از این محله ساخته نشده

تاثیر ویژگی های کالبدی محیط بر احساس امنیت: مورد پژوهی بافت شهر کاشان

و به صورت زمین آزاد است. از مهم ترین عناصر محله می توان به پارک، پاسگاه پلیس و مسجد اشاره کرد. محدوده های تجاری در این بافت عموماً در معابر اصلی قرار دارد اما در معابر فرعی نیز تعداد معدودی فروشگاه محلی وجود دارد. با توجه به جوان بودن غالب ساکنان این محدوده و تنوع فرهنگی ساکنان، شعاع شناخت همسایگی کم و عموماً تعامل اجتماعی محدودی با یکدیگر دارند.

شکل ۵- نقشه: محدوده محله بر اساس طرح تفصیلی (نگارندگان). عکس ها: ساختار و بافتار محله (نگارندگان).

روش تحقیق:

در هر سه محله، افرادی -بصورت تصادفی- برای مصاحبه و گفت و گو انتخاب شدند. بدین ترتیب که مصاحبه کننده در مکان های عمومی، پس از بیان موضوع پژوهش، درخواست مصاحبه با ساکنین می نمود و افراد در پذیرش آن و یا در خلال مصاحبه، نسبت به ادامه آن مختار بودند. مصاحبه ها تا حدی که اطلاعات به تکرار در آمدند و به اشباع نظری رسیدند ادامه یافت. در محدوده بافت سنتی ۹ مصاحبه (۶ زن و ۳ مرد)، در محدوده بافت میانه ۱۱ مصاحبه (۶ زن و ۵ مرد) و در بافت جدید محله ناجی آباد ۱۴ مصاحبه (۹ زن و ۵ مرد) انجام شد. به طور کلی در این جامعه آماری ۶ نفر از ۳۴ نفر ساکن نبودند و محل کسب و کار آن ها در محله بود. همچنین دیگر مشخصات شرکت کنندگان همچون سن، تحصیلات، وضعیت تاهل، تعداد فرزندان مدت سکونت افراد در محله و وضعیت تملک (مالک یا مستاجر) برای کنترل تحلیل ها سوال شد. مصاحبه ها به صورت عمیق و در مدت زمان حدود ۳۰ دقیقه انجام گرفت. پرسش ها به صورت هدفمند و نیمه ساختار یافته مطرح شد و هر فرد عموماً بین ۷ تا ۱۰ سوال را پاسخ داد. پرسش ها و فرآیند مصاحبه عموماً بر تعریف ساکنان از امنیت، تجربه افراد از امنیت محله، شرایط امنیت محله، عناصر محله و تاثیر آن ها بر امنیت، تجربیات پیشین و مقایسه آن با محله خود، روابط همسایگان، ساکنان بومی و غیربومی و شهرت محله متمرکز بود. پس از جمع آوری داده ها، مصاحبه ها به طور کامل مکتوب و سپس کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام گردید. بر اساس کدگذاری انجام شده بر روی مصاحبه ها در هر محدوده، ویژگی ها و مولفه های مرتبط با امنیت استخراج شد. سپس با مقایسه این سه محدوده و بررسی وجوه تشابه و تمایز آن ها در قیاس با مبانی نظری مطرح شده در حوزه امنیت، تحلیل داده ها انجام گردید.

تجربه امنیت: محدوده بافت تاریخی

جدول ۱ بیانیه‌های مستخرج و مولفه‌های امنیت و ناامنی را از نقطه نظر ساکنان محدوده بافت تاریخی ارائه می‌دهد.

جدول ۱- گزاره‌ها و کدگذاری‌های تجربه امنیت در محدوده بافت تاریخی

محدوده بافت تاریخی		بیانیه استخراجی
عوامل ناامنی (انسانی / محیطی)	عوامل امنیت (انسانی / محیطی)	گزاره‌های مرتبط
تردد کم سواره و پیاده در معابر فرعی (انسانی)	تردد زیاد سواره و پیاده در معابر اصلی (انسانی)	<ul style="list-style-type: none"> تردد بیشتر در معابر اصلی (چه سواره و چه پیاده). وجود مدارس در معابر اصلی و تردد اکثر دانش‌آموزان از معابر اصلی. دسترسی سریع معابر اصلی به ساختار مرکزی شهر.
واحد‌های قدیمی و عدم رسیدگی و بازسازی واحد‌های قدیمی (محیطی)	تردد دانش‌آموزان در معابر اصلی (انسانی)	<ul style="list-style-type: none"> عناصر اصلی محل همچون مسجد در این معابر قرار دارد و برگزاری نمازهای جماعت و مراسم‌های مرتبط همچون محرم، حیات ویژه‌ای به محل می‌بخشد. علاوه بر اینکه بسیاری از این مراسم‌ها با آذین محل و برپایی تکیه در محل همراه است.
معابر پر پیچ و خم و وجود شکستگی در جداره‌ها (محیطی)	وجود مسجد (محیطی)	<ul style="list-style-type: none"> در بافت سنتی، واحدها، به ویژه واحدهای معابر فرعی که بازسازی و یا ترمیم نشده‌اند واحدهای قدیمی و مخروطی بیشتر بوده و این امر باعث خلوت‌تر شدن و تردد کمتر در معابر فرعی شده است.
واحد‌های بزرگ مقیاس و تردد کم در محله (محیطی)	برگزاری مراسم مذهبی در مساجد و تکایا (انسانی)	<ul style="list-style-type: none"> معابر فرعی پر پیچ و خم‌تر بوده و پیدا کردن راه خروج برای کاربر دشوارتر است. این امر باعث ایجاد حس ترس و اضطراب در کاربران می‌شود.
کاهش حس حضور چشم ناظر در معابر فرعی (انسانی)	مقابس و تکایا (انسانی)	<ul style="list-style-type: none"> محله به صورت کلی روشنایی کافی و مناسبی ندارد و این امر در معابر فرعی که واحدهای تجاری وجود ندارد و یا مناسک‌های مذهبی مسجد در آن کم‌رنگ‌تر است تشدید می‌شود.
عرض کم معابر فرعی (محیطی)	مقابس و تکایا (انسانی)	<ul style="list-style-type: none"> اتباع به دلیل ارزان‌تر بودن هزینه رهن و اجاره عموماً در محدوده‌های فرعی ساکن هستند.
		<ul style="list-style-type: none"> در معابر فرعی واحدهای تجاری وجود ندارد. وجود واحدهای تجاری باعث حفظ حیات محل در بازه‌های طولانی‌تر از روز می‌شود.
	مرکزیت محله و سهولت دسترسی به اماکن دیگر (محیطی)	<ul style="list-style-type: none"> قرارگیری محله در مرکز شهر منجر به بهره‌مندی آن از معابر پر تردد در بازه‌های زمانی مختلف برای اهداف مختلف شهری می‌شود.
	معابر پرتردد (انسانی)	<ul style="list-style-type: none"> محله در مرکزی‌ترین محدوده شهر واقع شده است و امکان دسترسی پیاده و حمل و نقل عمومی برای آن فراهم است.
	دوربین‌های حفاظتی (محیطی)	<ul style="list-style-type: none"> پوشش بخش‌هایی از محله با دوربین‌های حفاظتی فروشگاه‌ها و اماکن دیگر از عوامل امنیت آن بر شمرده می‌شود.
خلوتی فضاها در ساعات گرم میان روز (انسانی)	-	<ul style="list-style-type: none"> الگوی زیست مردم در این شهر بازه‌های حدودی ۱۴ تا ۱۷ را به دلیل خلوتی قابل توجه شهر ناامن می‌سازد.
خلوتی فضاها در شب (انسانی)	-	<ul style="list-style-type: none"> با توجه به کم‌رنگ بودن زیست شبانه در شهر کاشان و وجود زیست شبانه در محدوده‌ها و محورهای خاصی از شهر از ساعت ۲۴ تا ۷ صبح این خلوتی و احساس ترس برای ساکنان وجود دارد.
	افزایش تردد و فعالیت (انسانی)	<ul style="list-style-type: none"> صرف وجود دو مدرسه در این محله باعث افزایش فعالیت و تردد در محدوده محله شده است.
	افزایش بازه زمانی زنده (انسانی)	<ul style="list-style-type: none"> بازه زمانی مرده در سیستم زندگی مردم کاشان با توجه به زمان تعطیلی مدرسه محدودتر می‌شود.
	حضور افراد امن همچون دانش آموز، معلمان	<ul style="list-style-type: none"> مدرسه گروه‌های مخاطب مختلفی همچون دانش‌آموزان، والدین، معلمان، رانندگان سرویس و... را جذب می‌کند. این افراد با توجه به وابستگی که

<p>والدین (انسانی)</p> <p>دو شیفت بودن زمان فعالیت مدرسه برای اتباع (انسانی)</p>	<p>به مدرسه دارند در گروه افراد امن قرار می گیرند.</p> <p>مدرسه ابتدایی این محل با توجه به وجود اتباع به صورت دو شیفت فعالیت می کند و زمان بعد از ظهر آن به اتباع اختصاص دارد. خود این امر بازه زیست محله را افزایش می دهد.</p>	
<p>نورپردازی واحدهای تجاری (محیطی)</p> <p>نورپردازی واحدها و عدم نورگیری محیط از پنجره واحدها (محیطی)</p>	<p>نورپردازی ناکافی معابر اصلی و فرعی حس ترس را در رهگذران به ویژه در فصول سرد سال با شب های بلندتر تشدید می کند.</p> <p>موضوع روشنایی ناکافی در معابر فرعی تر جدی تر بوده و نبود نور منازل (نور از پنجره ها و...) که در عمده معماری مناطق تاریخی و سنتی وجود ندارد) و نبود واحدهای تجاری به تشدید موضوع منجر شده است.</p> <p>نورپردازی واحدهای تجاری در محدوده های اصلی باعث شده تا این محدوده امن تر و خواناتر به نظر برسد.</p>	<p>روشنایی عامل مهم امنیت به حساب می آید.</p>
<p>جذب آقشار مختلف (انسانی)</p> <p>تردد و فعالیت مضاعف در زمان اذان (انسانی)</p> <p>کانون و مرکز آشنایی ساکنان محله (انسانی)</p> <p>تامین روشنایی محله (محیطی)</p> <p>عنصر نشانه ای و افزایش خوانایی محله (محیطی)</p>	<p>مسجد در طول روز گروه های مختلف افراد را به محله جذب می کند و به تبع تردد و فعالیت در محل در بازه های اذان افزایش پیدا می کند.</p> <p>مسجد همچون کانون و مرکز آشنایی افراد برای ساکنین یک محل عمل می کند.</p> <p>مراسم های مختلفی که در مسجد انجام می شود همچون اعیاد غدیر و یا عزاداری ماه محرم با آذین و چراغانی محله همراه است که خود باعث افزایش حیات و روشنایی محله می شود.</p> <p>مسجد به صورت دائم عنصر روشن محله است و همواره روشنایی هایی پیرامون گنبد و یا ورودی های آن وجود دارد.</p> <p>مسجد جامع به وجود مناره و گنبد مرتفع آن در سطح محله به صورت یک شاخص عمل می کند که از بخش های مختلف محله قابل رویت است.</p>	<p>وجود مسجد (مسجدی شاخص) در محله به عنوان یک مولفه مثبت در امنیت عمل می کند.</p>
<p>عدم حضور واحد تجاری در معابر فرعی (محیطی)</p> <p>تامین روشنایی معابر (محیطی)</p> <p>بازه زمانی بیشتر فعالیت (انسانی)</p> <p>ایفای نقش نشانه در محیط (محیطی)</p> <p>پناهگاهی در هنگام خطر (محیطی)</p>	<p>افراد از واحدهای تجاری به عنوان نقطه قوت در محله یاد می کنند.</p> <p>چیدمان واحدهای تجاری در این محله با الگوی خطی و در محورهای اصلی است. هیچ واحد تجاری در معابر فرعی وجود ندارد.</p> <p>واحدهای تجاری چراغ محله است و عموماً بازه طولانی تری باز هستند و فعالیت دارند.</p> <p>واحدهای تجاری تاریک/روشن یکنواخت و ریتم گونه محله را که از الگوی خطی تیرهای برق و چراغ های روشنایی ایجاد شده است را می شناسند.</p> <p>واحدهای تجاری به عنوان پناهگاه هایی هستند که افراد در هنگام خطر و یا مزاحمت می توانند به آن مراجعه کنند.</p> <p>نبود واحدهای تجاری در معابر فرعی از روشنایی کاسته و رفت و آمد معابر فرعی را بسیار محدود کرده است.</p>	<p>واحدهای تجاری باعث امنیت معابر می شود.</p>
<p>عامل حضور افراد غریبه (انسانی)</p> <p>مرمت واحدهای با ارزش و جذب گردشگر (محیطی/انسانی)</p> <p>رونق اقتصادی (انسانی)</p> <p>پویایی محله (انسانی)</p> <p>دوربین های حفاظتی (محیطی)</p> <p>توجه بیشتر واحدهای</p>	<p>در این محله برخی از واحدهای قدیمی و دارای ارزش مرمت شده و به عنوان واحدهای گردشگری و فرهنگی فعالیت می کنند که جنبه های امنیتی را نیز فراهم می نمایند.</p> <p>این واحدها به محله ارزش داده اند و رونق اقتصادی در محله را به همراه داشته است.</p> <p>رفت و آمد به محله را بیشتر کرده است و به پویایی محله افزوده است.</p> <p>دوربین های حفاظتی و رفت و آمد های مربوط به این واحدها توانسته است امنیت یک معبر قدیمی را تامین و به آن جانی دوباره بخشیده است.</p>	<p>اقامتگاه ها و بوم گردشگری ها در واحدهای مرمت شده در محله عامل امنیت محیط قلمداد می شود.</p>

<p>نظارتی (انسانی)</p> <p>نگهداری و مرمت دیگر فضاهای اطراف با هزینه شخصی (محیطی/ انسانی)</p>	<p>برخی معتقدند این واحدها افراد غریبه بیشتری را به محله جذب می- کنند و هم خود آن‌ها می‌توانند تهدیدی برای امنیت سایرین باشند و از سوی دیگر ساکنین محل در برابر افراد غریبه‌تر احساس ناامنی کنند.</p> <p>این واحدها به دلیل ارزش‌های تاریخی و فرهنگی توجه بیشتر واحدهای نظارتی را به خود جذب کرده‌اند که در کل محله بی‌تأثیر نیست.</p>	<p>برخی معتقدند این واحدها افراد غریبه بیشتری را به محله جذب می- کنند و هم خود آن‌ها می‌توانند تهدیدی برای امنیت سایرین باشند و از سوی دیگر ساکنین محل در برابر افراد غریبه‌تر احساس ناامنی کنند.</p> <p>این واحدها به دلیل ارزش‌های تاریخی و فرهنگی توجه بیشتر واحدهای نظارتی را به خود جذب کرده‌اند که در کل محله بی‌تأثیر نیست.</p>	<p>برخی معتقدند این واحدها افراد غریبه بیشتری را به محله جذب می- کنند و هم خود آن‌ها می‌توانند تهدیدی برای امنیت سایرین باشند و از سوی دیگر ساکنین محل در برابر افراد غریبه‌تر احساس ناامنی کنند.</p> <p>این واحدها به دلیل ارزش‌های تاریخی و فرهنگی توجه بیشتر واحدهای نظارتی را به خود جذب کرده‌اند که در کل محله بی‌تأثیر نیست.</p>
<p>پاتوق معتادین و کارتون خواب‌ها (انسانی)</p> <p>محل تجمع زباله (انسانی)</p> <p>پناهگاه حیوانات (محیطی)</p>	<p>-</p>	<p>واحدهای مخروبه و متروکه می‌تواند پاتوق افراد معتاد و کارتون خواب شود.</p> <p>واحدهای مخروبه می‌تواند محل تجمع زباله باشد.</p> <p>واحدهای مخروبه می‌تواند محلی برای حیوانات باشد.</p> <p>خالی بودن یک واحد در یک معبر فرعی می‌تواند به معنای خالی بودن و بدون رفت و آمد بودن یک معبر باشد.</p> <p>واحدهای مخروبه به دلیل کم ارزش بودن در معابر فرعی بیشتر است.</p>	<p>واحدهای مخروبه و متروکه ترس و نگرانی را برای ساکنان به همراه دارد.</p>
<p>جذب اتباع به دلیل قیمت مناسب واحدهای قدیمی (انسانی)</p> <p>شهرت محله به حضور اتباع و افراد ناشناس (انسانی)</p> <p>ناشناس بودن اتباع (انسانی)</p>	<p>مشارکت برخی از اتباع در فعالیت‌های محله و آشنایی ساکنان با ایشان (انسانی)</p>	<p>با توجه به گستردگی واحدهای بسیار قدیمی و بعضاً مخروبه، تعدادی از واحدهای این محله برای اتباع مهاجر قیمت مناسب بوده و در این محله ساکن شده‌اند.</p> <p>شهرت این محل به زندگی اتباع در آن باعث نگرانی و ترس غیرمنطقی در ساکنان و رهگذران شده است.</p> <p>اتباع به دلیل تفاوت در پوشش و چهره شناسایی می‌شوند و این امر برای برخی نگران‌کننده است.</p> <p>اتباع در محله رفت و آمد محدودتری دارند و به نسبت شناخته نشده هستند.</p>	<p>سکونت اتباع در واحدهای قدیمی عامل نگرانی ساکنان به حساب می‌آید.</p>
<p>ارزش اقتصادی زمین (محیطی)</p> <p>عدم یا کاهش واحدهای مخروبه و متروکه (محیطی)</p> <p>رشد واحدهای تجاری (انسانی)</p> <p>تقسیم واحدهای بزرگ مقیاس به کوچک مقیاس و رسیدگی بیشتر به آن‌ها (محیطی/ انسانی)</p>	<p>ارزش اقتصادی زمین (محیطی)</p> <p>عدم یا کاهش واحدهای مخروبه و متروکه (محیطی)</p> <p>رشد واحدهای تجاری (انسانی)</p> <p>تقسیم واحدهای بزرگ مقیاس به کوچک مقیاس و رسیدگی بیشتر به آن‌ها (محیطی/ انسانی)</p>	<p>در محورهای اصلی زمین‌ها و واحدها ارزش اقتصادی بیشتری دارند. به تبع این موضوع واحدهای مخروبه و متروکه کمتری وجود دارد.</p> <p>در زمین‌های با ارزش بازسازی و بهسازی واحدها با سرعت بیشتری انجام می‌شود.</p> <p>ارزش زمین در معابر اصلی منجر به رشد تعداد واحدهای تجاری می‌شود.</p> <p>واحدهای مربوط در معابر اصلی رسیدگی و نظارت بیشتری دارند.</p> <p>خدمات مرتبط شهری و شهرداری در معابر اصلی گسترده‌تر است (همچون جمع‌آوری زباله و...)</p> <p>واحدهای قرار گرفته در محور اصلی به دلیل ارزش اقتصادی و یا فوت مالکان آن و در فرآیند فروش و یا تقسیم ارث به واحدهای کوچکتر تقسیم شده و عمدتاً بازسازی و بهسازی شده‌اند. این امر وجود یک محدوده بزرگ رهاشده و مخروبه را محدود کرده است.</p>	<p>ارزش اقتصادی زمین و واحدها باعث رسیدگی بیشتر و امنیت محیط می‌شود.</p>
<p>تهدید خانه همسایه همچون تهدید خانه خود (انسانی)</p> <p>دخالت بیش از حد ساکنان در امورات یکدیگر منجر به عامل نا امنی (انسانی)</p>	<p>ترکیب سبک زندگی گذشته و حال (انسانی)</p> <p>ارتباط محدودتر افراد جوان با همسایگان (انسانی)</p> <p>کنجکاوی افراد مسن (انسانی)</p> <p>آشنایی افراد قدیمی محل با ساکنان (انسانی)</p> <p>چتر حمایتی افراد</p>	<p>الگوی همسایگی در این محدوده ترکیبی از الگوی زیست و ارتباط همسایگی گذشته و سبک زندگی و زیست در حال حاضر است.</p> <p>برخی معتقدند بسیاری از افراد قدیمی‌تر محل درباره ورود ساکنان جدید کنجکاو حساس هستند.</p> <p>افراد قدیمی‌تر در صحبت‌هایشان به آشنایی با ساکنان محل اشاره کرده‌اند و افراد ناشناس یا محدوده‌هایی که شناخت و تسلط کافی ندارند برای آن‌ها نگران‌کننده است.</p> <p>مخاطبان جوان‌تر تنها دو واحد کناری را چشم‌ناظر بر شرایط امنیتی خانه خود می‌دیدند و معتقد بودند این امر دوسویه است و اگر خطری خانه</p>	<p>توجه به الگوی واحد همسایگی منجر به افزایش امنیت محیط می‌گردد.</p>

قدیمی‌تر بر افراد جدید محل (انسانی)	همسایه را تهدید کند ممکن است خانه من را نیز تهدید کند. افراد قدیمی‌تر در محل می‌خواستند بدانند که افراد جدید چه کسانی هستند و اگر در دایره شناخت آنان وارد می‌شدید از چتر حمایتی آنان نیز برخوردار بودید.
نشستن افراد در جلوی منزل (محیطی) اطلاع رفتارهای مشکوک به دیگران و پلیس (انسانی) یاری‌رسانی افراد در مواقع خطر (انسانی) برخورد با پاتوق منجر به خلافتکاری با افراد غریبه (انسانی)	برخی از افراد مسن و قدیمی‌تر در محله بر اساس عادات‌های قدیمی‌تر خود در معبر و جلوی منازل خود می‌نشینند و نظاره‌گر رفت و آمدها در محدوده محله هستند. این افراد چشم ناظر در محله هستند. اگر رفت و آمد مشکوکی ببینند به سایر افراد محل اطلاع می‌دهند. اگر خطری برای فردی پیش آید بسته به توانشان (باتوجه به شرایط سن و سالشان) یاری‌گر خواهند بود. اگر رفتاری ناشایست در محله رواج پیدا کند (مثل مزاحمت کلامی) تذکر می‌دهند. اگر افرادی غریبه بخشی از محله را پاتوق دورهمی، سیگار کشیدن و... کنند به آن‌ها تذکر می‌دهند و یا از افراد جوان‌تر محله می‌خواهند با آن‌ها برخورد کنند و یا به پلیس اطلاع می‌دهند.

تحلیل محتوا

بر اساس الگوی زیست مردم کاشان و بر مبنای مصاحبه‌های انجام شده می‌توان گفت با توجه به شرایط آب و هوایی کاشان، زیست مردم از ساعت ۷ صبح آغاز و تا ساعت ۱۴ که زمان تعطیلی مدارس و بازگشت کارمندان است ادامه دارد. کسبه نیز از حدود ساعت ۹ صبح تا ۱۳ در مغازه‌های خود مشغولند و بعد از آن با توجه به گرمای هوا در عمده سال و با توجه به نزدیکی مسافت بین محل کار و زندگی به خانه‌های خود باز می‌گردند. لذا الگوی زیست مردم این شهر را در بازه حدودی ۱۴ تا ۱۷ به دلیل خلوتی قابل توجه- ناامن می‌سازد. در محدوده بافت تاریخی، معابر اصلی امن‌تر از معابر فرعی ارزیابی شدند. کاربران در معابر اصلی پیاده‌روی می‌کنند اما مایل به پیاده‌روی در معابر فرعی نیستند و در گفتگوهای خود به این موضوع مکرراً و به صورت مستقیم اشاره نمودند. به‌علاوه یکی از موضوعاتی که در مصاحبه‌ها به آن اشاره شد، نورپردازی ناکافی معابر اصلی و فرعی است. این امر حس ترس را در رهگذران به ویژه در فصول سرد سال با شب‌های بلندتر تشدید می‌کند. به طور کلی وجود مراکز عمومی فعال همچون مدرسه (دو مدرسه فعال)، مساجد، واحدهای تجاری، اقامتگاه‌ها و بوم گردشگری‌ها و ... موجب فعال شدن محله و تضمین امنیت آن گردیده است. در گفت‌وگوها کاملاً مشهود است که افراد از واحدهای تجاری به عنوان نقطه قوت در محله یاد می‌کنند. اما چیدمان واحدهای تجاری در این محله با الگوی خطی و استقرار آن‌ها در محورهای اصلی منجر به ناامنی معابر فرعی تر گردیده است. این امر در کنار ارزش اقتصادی بالاتر محورهای اصلی نسبت به فرعی، سطح امنیت را در این دو عرصه متفاوت کرده است.

بر اساس نتایج این پژوهش، عوامل تاثیرگذار در امنیت بافت تاریخی را می‌توان در ارتباط همسایگان و شناخت آن‌ها، نزدیکی به مرکز شهر، تردد بسیار، روشنایی مناسب، وجود مسجد جامع و برنامه‌های آن، الگوی زندگی برخی ساکنان قدیمی محله و کوچه- نشینی، کم بودن واحدهای خالی، نظارت ساکنان بر محله، وجود و پراکندگی عناصری همچون مدارس، مساجد و ... دانست. عوامل تاثیرگذار در ناامنی این محدوده را می‌توان فاصله زیاد درب خانه‌ها، شکست‌های مکرر در معابر، کمبود خرده فروش‌ها، صلب بودن جداره‌ها (کمی بازشوی منازل)، تناسب دوری از معبر اصلی، تردد کم معابر فرعی‌تر، ناشناس بودن و غیرقابل پیش- بینی بودن معابر، وجود تعدادی واحد مخروبه، اسکان غیر بومی‌ها، الگوی زندگی و ساعات زیست مردم عنوان کرد. حضور همسایگان و روابط اجتماعی حاکم بر اینگونه بافت‌ها همچون عادت به نشستن در معابر و جلوی منازل و کنترل رفت و آمدها در محدوده محله، و افراد غریبه را شناسایی و امنیت فضاها را تا حد زیادی ارتقاء می‌دهد.

تجربه امنیت: محدوده بافت میانه

ساختار اجتماعی محدوده بافت میانه تقریباً یک دست بوده و مهاجری در آن نیست. در جدول ۲، گزاره‌ها، کدگذاری‌ها و بیانیه‌های مربوطه ارائه شده است.

جدول ۲- گزاره‌ها و کدگذاری‌های تجربه امنیت در محدوده بافت میانی

محدوده بافت میانه					
بیانیه استخراجی	گزاره‌های مرتبط	عوامل امنیت (انسانی/ محیطی)	عوامل ناامنی (انسانی/ محیطی)		
<p>مغایر اصلی امن تر از مغایر فرعی است.</p>	<ul style="list-style-type: none"> تردد بیشتر در مغایر اصلی (چه سواره و چه پیاده) وجود مدارس در مغایر اصلی و تردد اکثر دانش‌آموزان از مغایر اصلی مدارس، واحدهای تجاری و اداری همه در مغایر اصلی و مرز محله چیده شده‌اند مغایر فرعی پر پیچ و خم تر بوده و پیدا کردن راه خروج برای کاربر دشوارتر است. مغایر اصلی روشنایی کافی دارند اما مغایر فرعی به نسبت تاریک‌تر هستند. تغییر عرض در مغایر فرعی بیشتر است و این امر برای خودروها قابل پیش‌بینی نیست. بنابراین تردد خودروها در بافت کمتر می‌شود. در مغایر فرعی تغییر تراز ارتفاع کف وجود دارد و ادامه مسیر برای کاربر خوانا نیست. 	<p>تردد زیاد سواره و پیاده در مغایر اصلی (انسانی)</p> <p>وجود مدارس و تردد دانش‌آموزان (محیطی)</p> <p>مغایر فرعی پر پیچ و خم (محیطی)</p> <p>سهولت دسترسی به مرکز شهر (محیطی)</p> <p>وجود مسجد، واحد تجاری، اداری (محیطی)</p> <p>روشنایی مغایر اصلی (محیطی)</p>	<p>مغایر فرعی پر پیچ و خم (محیطی)</p> <p>تغییر عرض مغایر فرعی (محیطی)</p> <p>مسیرهای نامناسب خودرو در مغایر فرعی (محیطی)</p> <p>تغییر تراز ارتفاع کف و ناخوانا بودن مسیر در مغایر فرعی (محیطی/ انسانی)</p>		
	<p>شهرت اقتصادی محله در امنیت آن تاثیر گذاشته است.</p>	<ul style="list-style-type: none"> این محله یکی از محله‌های نسبتاً قدیمی (و نه تاریخی) کاشان است که به ثروت شهرت دارد. این امر بر اساس گفته‌ها باعث جلب توجه سارقان شده است. ساختار محله و الگوی تغییر یافته در دست تغییر آن منجر به ایجاد نقاط کور و پنهان از دید شده است. تغییرات تراز کف گذرها در محلات فرعی دیوارهای برخی ساختمان‌ها را کوتاه و دسترس‌پذیر کرده است. تقریباً تمامی افراد ساکن در این محل از وضع مالی خوبی برخوردار هستند. واحدهای مخروبه و متروکه وجود ندارد و ساکنان قدیمی این محل افراد مسنی هستند که از گذشته وضع مالی بسیار خوبی داشته و هنوز هم در این محل ساکن هستند. تمایل به ساخت و ساز هنوز در این محله وجود دارد. توانایی اقتصادی محله بسیاری از فروشگاه‌های لوکس تر را به این مغایر کشانده و این واحدهای تجاری تنها در بر اصلی قرار دارند. 	<p>نبود واحدهای متروکه و مخروبه (محیطی)</p> <p>سکونت طولانی مدت گروهی از ساکنان (انسانی)</p> <p>وجود دوربین‌های حفاظتی (محیطی)</p> <p>جذب فروشگاه‌های مختلف (انسانی)</p> <p>تنوع فروشگاه‌ها و واحدهای تجاری (محیطی)</p>	<p>شهرت به ثروتمندی (انسانی)</p> <p>نقاط کور و پنهان محله (محیطی)</p> <p>کوتاه شدن جداره واحدها به سبب تغییرات تراز (محیطی)</p> <p>دویر بودن واحدها (محیطی)</p> <p>عدک دید برخی بخش‌های محله حتی برای دوربین‌ها (محیطی)</p> <p>تمرکز بر بر اصلی منجر به ناامن شدن بر فرعی شده است (محیطی)</p>	
		<p>روشنایی معبر بر امنیت محله تاثیر گذار است.</p>	<ul style="list-style-type: none"> مغایر اصلی به دلیل وجود واحدهای تجاری و وجود تیرهای برق کافی در شب روشن تر بوده و نقاط تاریک و کوری وجود ندارد مغایر فرعی تعداد چراغ روشنایی کمتری دارد. برخی از این روشنایی‌ها سوخته و عمل نمی‌کند اما اصلاح هم نشده است. در مغایر فرعی واحدهای تجاری وجود ندارد و به تبع روشنایی کمتری دارد. در بافت فرعی به دلیل شکست‌های بیشتر مغایر، نقاط بیشتری 	<p>روشنایی معبر اصلی (محیطی)</p>	<p>نبود روشنایی کافی در معبر فرعی (محیطی)</p> <p>نبود واحدهای تجاری در بر فرعی (محیطی)</p> <p>شکست‌های بیشتر بافت داخلی محله (محیطی)</p> <p>تغییر شرایط کالبدی</p>

<p>محلّه همچون ترازها و به تبع از بین رفتن استانداردها (محیطی) دوبر بودن واحدها و بلا استفاده بودن بر فرعی (محیطی) نبود تردد خودروها در بافت فرعی (محیطی)</p>		<p>وجود دارد که تاریک باقی می ماند.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ در بافت فرعی به دلیل تغییر در تراز ممکن است روشنایی در موقعیتی پایین تر از معبر دیگر و یا بالاتر از معبر دیگر قرار گرفته باشد. ▪ خیلی از واحدها یک بر در معابر فرعی دارند اما عموماً استفاده نمی کنند. به تبع روشنایی سردرها و ... نیز وجود ندارد. الگوی محلّه به گونه ای است که عموماً در معابر فرعی درهای حیاط مجموعه ها قرار دارد. این امر روشنایی پنجره ها و ... را نیز از محلّه دور می کند. ▪ نبود تردد خودروها در بخش قابل توجهی از معابر در شب نور خودروها را نیز از این معابر می گیرد.
<p>تفکیک معابر اصلی و فرعی (محیطی) قطعه بندی با واحدهای بزرگ (محیطی) دوبر بودن خانه ها (محیطی) شکست های بسیار محلّه (محیطی) حیاط های در پشت جداره های معبر فرعی (محیطی)</p>	<p>مرزبندی محبه با معابر اصلی (محیطی) تفکیک معابر اصلی و فرعی بی تأثیر نیستند. قطعه بندی این محلّه با ابعاد نسبتاً بزرگ ایجاد شده است. اکثر واحدها در این محلّه یک دسترسی به بر اصلی و یک دسترسی به معبر فرعی داشته باشند. کالبد داخلی محلّه تا حدی به صورت ارگانیک شکل گرفته است. اکثر حیاطها در جبهه های قرار دارد که بر فرعی و بافت درونی محلّه محسوب می شود. برهای اصلی به معابر اصلی و قلب شهر بسیار نزدیکند. مرزهای محلّه معابر اصلی هستند.</p>	<p>الگوی کالبدی محلّه در امنیت آن تاثیر دارد.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ الگوی خاص و متفاوتی دارد. که به نظر می رسد این الگوها در تفکیک پررنگ معابر اصلی و فرعی بی تأثیر نیستند. ▪ قطعه بندی این محلّه با ابعاد نسبتاً بزرگ ایجاد شده است. ▪ اکثر واحدها در این محلّه یک دسترسی به بر اصلی و یک دسترسی به معبر فرعی داشته باشند. ▪ کالبد داخلی محلّه تا حدی به صورت ارگانیک شکل گرفته است. ▪ اکثر حیاطها در جبهه های قرار دارد که بر فرعی و بافت درونی محلّه محسوب می شود. ▪ برهای اصلی به معابر اصلی و قلب شهر بسیار نزدیکند. ▪ مرزهای محلّه معابر اصلی هستند.
<p>کمبود عناصر محلات موجب ناامنی معابر فرعی شده است (محیطی) کمبود واحدهای تجاری و نبود صرفه اقتصادی در این معابر فرعی (محیطی) چیدمان واحدهای اداری و تجاری با زمان محدود فعالیت در یک خیابان (محیطی)</p>	<p>تعدد عناصر محلات موجب امنیت معابر اصلی شده است (محیطی) مرزبندی محلات با معابر اصلی و رونق واحدهای تجاری در بر اصلی (محیطی) نزدیکی به معابر اصلی (محیطی)</p>	<p>در این محلّه تمامی عناصر در مرز محلات قرار گرفته است و به نظر می رسد این امر در سرزندگی و تعدد رفت و آمدها در معابر فرعی اثر گذاشته است. در واقع در معابر فرعی واحدهای تجاری یا مسجد و مدرسه ای وجود ندارد که رفت و آمدی را در این معابر ایجاد کند.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ موقعیت این محلّه به گونه ای است که مرزهای محلّه، هر کدام یک معبر اصلی است و این معابر از اصلی ترین معابر شهری هستند که تردد و رفت و آمد بسیاری دارد. بنابراین صرفه اقتصادی برپایی یک واحد تجاری در این معابر بسیار بالاست. ▪ مسجد، حسینیه، مدارس، واحدهای اداری، واحدهای تجاری و ارگان های دولتی تماماً در معابر اصلی قرار گرفته اند. این امر باعث شلوغی بیش از حد در معابر اصلی و خلوتی بیش از حد در معابر فرعی تر شده است.
<p>رفت و آمد کم عابر در معابر فرعی (انسانی) غیر قابل پیش بینی بودن معابر فرعی (محیطی) مسدود بودن دید معابر (محیطی) تغییر جهت های ۹۰ درجه در معابر</p>	<p>تقویت خوانایی مسیر با تابلوهای راهنما (محیطی)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ در بخش های درونی محلّه رفت و آمد پیاده بسیار کمی وجود دارد. با وجود اینکه معابر فرعی می توانند مسیر را به میزان قابل توجهی کوتاه کنند. این معابر قابل پیش بینی نیستند. ▪ خیلی از معابر باید عقب نشینی کنند و این عدم عقب نشینی دید معبر را مسدود کرده و این پیام را مخابره می کند که گذر مسدود و یا بن بست است. ▪ کوچه ها و معابر تغییر جهت های ۹۰ درجه دارند که آن را مسدود و یا بن بست نشان می دهد.

<p>(محیطی) رویت پذیر نبودن امتداد مسیرها (محیطی)</p>		<ul style="list-style-type: none"> برخی گذرها به مسیرهای دوگانه‌ای می‌رسند که هردو قابل پیش-بینی نیستند اما یکی مسیر و دیگری بن بست است. البته تلاش شده است تا با تابلوهای راهنمایی بن بست بودن معابر اطلاع داده شود و تا میزان قابل توجهی این مشکل برطرف شده است.
<p>خلوتی فضاها در ساعات گرم میان روز (انسانی) خلوتی فضاها در شب (انسانی)</p>	<p>پویایی و شلوغی فضاها در ابتدا و انتهای ساعت فعالیت واحدهای اداری و تجاری یک مرتبه در صبح و بار دیگر در بعد از ظهر (انسانی)</p>	<ul style="list-style-type: none"> با توجه به شرایط آب و هوایی کاشان زیست مردم از ساعت ۷ صبح آغاز و تا ساعت ۱۴ که زمان تعطیلی مدارس و بازگشت کارمندان است ادامه دارد. کسبه نیز از حدود ساعت ۹ صبح تا ۱۳ در مغازه‌های خود مشغولند و بعد از آن با توجه به گرمای هوا در عمده سال و با توجه به نزدیکی مسافت بین محل کار و زندگی به خانه‌های خود باز می‌گردند. این تعطیلی شهر از تا حدود ساعت ۱۷ ادامه داشته و تا حدود ساعت ۱۱ شب کسب و کار و رفت و آمد مردم برقرار است.
<p>افزایش تردد و فعالیت (انسانی) کاهش بازه زمانی خلوت و مرده (انسانی)</p>		<ul style="list-style-type: none"> وجود مدرسه و منجر به امنیت می شود. صرف وجود دو مدرسه در این محله باعث افزایش فعالیت و تردد در محدوده محله شده است. بازه زمانی مرده در سیستم زندگی مردم کاشان با توجه به زمان تعطیلی مدرسه محدودتر می‌شود.
<p>جذب گروه‌های مختلف در بازه‌های زمانی مختلف (انسانی) مسجد به عنوان کانون شناخت و آشنایی (انسانی) افزایش حیات محل با مراسم‌ها و آیین‌های مختلف (انسانی) تقویت خوانایی محل با نشانه قرار دادن اجزا مسجد (محیطی)</p>		<ul style="list-style-type: none"> وجود مسجد در محله به عنوان یک مولفه مثبت در محل عمل می‌کند. مسجد در طول روز گروه‌های مختلف افراد را به محله جذب می‌کند و به تبع تردد و فعالیت در محل در بازه‌های اذان افزایش پیدا می‌کند. مسجد همچون کانون و مرکز آشنایی افراد به عنوان ساکنین یک محل عمل می‌کند. مراسم‌های مختلفی که در مسجد انجام می‌شود همچون اعیاد غدیر و یا عزاداری ماه محرم با آذین و چراغانی محله همراه است که خود باعث افزایش حیات و روشنایی محله می‌شود. عناصر مسجد همچون مناره به خوانایی محل کمک می‌کند.
<p>وجود ساختمان‌های مرتبط با سپاه با عملکردهای متنوع و زمان فعالیت متنوع (کالبدی) نظارت و مدیریت نهادی معتبر و حساس (انسانی) برگزاری رخدادهای مثبت و متنوع (انسانی) بازه طولانی فعالیت درمانگاه مجموعه (انسانی)</p>		<ul style="list-style-type: none"> در این محله مجموعه ساختمان‌هایی به عنوان ساختمان سپاه وجود دارد که بر اساس گفته افراد این امر بر احساس امنیت کاربران افزوده است. این ساختمان‌ها شامل ورزشگاه سرپوشیده سپاه و درمانگاه و کلینیک‌های سپاه را نیز شامل می‌شود. احساس نظارت و مدیریت نهادی معتبر بر بخش قابل توجهی از محله می‌تواند در احساس امنیت محله موثر باشد. این ورزشگاه محل رخدادهای مثبتی در محله است. مثل واکسیناسیون، برگزاری برخی جشن‌ها و مسابقات یا برگزاری مراسم‌های مذهبی جمعی مثل شب‌های قدر و ... است. درمانگاه عموماً تا آخر شب فعالیت دارد.
<p>میدان می‌تواند محل تجمع افراد خاص شود (محیطی) میدان وسعت زیاد و غیر قابل کنترل ندارد (محیطی) فضای نشستن محدودی فراهم کرده است (محیطی)</p>		<ul style="list-style-type: none"> تبدیل میدان غزنوی و فضای سبز و امکان نشستن در آن برای برخی کارکنان امری مثبت و برای برخی امری منفی بود. درختان استفاده شده در این فضا پابلند هستند و دید را محدود نکرده‌اند. میدان وسعت بسیار زیادی ندارد. فضای نشستن بسیار زیادی را فراهم نکرده است. واحدهای تجاری اطراف میدان کاملاً بر این میدان تسلط و دید

دارند.	واحدهای تجاری بر میدان	ساختمان‌ها را زیر نظر
<ul style="list-style-type: none"> ▪ در بعد منفی ساکنین معتقد بودند می‌تواند محل تجمع افراد خاص شود و افراد می‌توانند با نشستن در این پارک برخی خانه‌ها و تردد آن‌ها را زیر نظر بگیرند. 	مسلطنه (محیطی)	می‌گیرند (انسانی)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ الگوی همسایگی در این محدوده را می‌توان الگویی جدید دانست که بعضاً به دلیل مدت زمان زیاد سکونت با یکدیگر آشنایی و رفاقتی دارند. ▪ افراد با یک یا دو واحد کناری یا روبرویی خود آشنا هستند و اگر خطری را احساس کنند به یکدیگر اطلاع می‌دهند یا اگر به سفر بروند به همسایگان خود اطلاع می‌دهند. 	مدت زمان زیاد سکونت در محل (انسانی)	حساسیت کمتر نسبت به غریبه‌ها و افزایش ریسک شناخت به واسطه مدت سکونت (انسانی)
	ارتباط دوسویه همسایگان و احساس خطر مشترک (انسانی)	

تحلیل محتوا

بر اساس نظر مصاحبه شونده‌گان، در این محدوده، معابر اصلی امن‌تر از معابر فرعی ارزیابی شدند. کاربران برای پیاده‌روی در معابر فرعی ابراز نگرانی می‌کردند. از نظر کاربران، خیابان سپاه با وجود واحدهای وسیع آموزشی و فرهنگی متعدد، دوگانه امنیت و ناامنی را در ساعات مختلف شبانه روز ارائه می‌کند؛ صبح‌ها به دلیل وجود مدارس پر تردد و بعد از ظهرها به دلیل اختصاصی بودن عملکردهای آموزشی (چند مدرسه)، اداری (اداره آموزش و پرورش و سپاه) و فرهنگی (کانون الزهرا)، عدم تردد عابر و تاریکی شب‌هنگام را به همراه داشته و عموماً مسیر دلخواهی برای پیاده‌روی ساکنان محله در زمان‌های بعد از ظهر نیست. وجود مراکز عمومی فعال همچون مدرسه، مسجد و حسینیه و واحدهای تجاری و متمرکز شدن اکثر این فعالیت‌ها در یک خیابان (خیابان سپاه)، ادراک امنیت را وابسته به زمان نموده است. واحدهای تجاری به عنوان روشنایی‌های مضاعف محله، نقاط گریز و پناه در هنگام خطراتی همچون مزاحمت‌ها، واحدهای شنوای درخواست کمک در محله یاد می‌شوند. اما چیدمان واحدهای تجاری در این محله با الگوی خطی و استقرار آن‌ها در محورهای اصلی، محورهای فرعی را از این شرایط بی‌بهره کرده است. بر این اساس می‌توان عوامل تأثیرگذار در امنیت بافت میانه را شامل نزدیکی به محورهای اصلی، عناصر محله همچون مدارس، ساختمان سپاه، نظارت همسایگان، نگرانی‌های کوچک‌ها، قدمت طولانی سکونت اکثر ساکنان و نبود واحدهای ره‌اشده، تجهیزات امنیتی و دوربین‌های کنترل منازل، روشنایی کافی دانست. همچنین، عواملی مانند نابرابری عرض معابر، دو بر بودن بسیاری از واحدها، تغییر بافت به مرور زمان، کمبود خرده‌فروشی، بیش از دو شکست در معابر، شهرت به ثروتمندی محله، تردد کم معابر فرعی‌تر، ناشناس بودن و غیرقابل پیش‌بینی بودن معابر، تخصیص یک خیابان به مدارس و ادارات با بازه زمانی اشتغال صبح تا ظهر، وجود واحدهای با مقیاس بزرگ و جداره‌های طولانی، غیر هم‌سطحی معابر بر ناامنی بافت تأثیر دارد.

تجربه امنیت: محدوده جدید

این محله از هسته اصلی شهر دور بوده و امکان تردد پیاده تا هسته اصلی شهر دشوار است. برخی ساختمان‌های اداری همچون ساختمان دادگستری -در جریان توسعه شهر- در این محدوده قرار گرفته است. بر اساس الگوی زیست مردم کاشان و بر مبنای مصاحبه‌های انجام شده می‌توان گفت بازه زمانی بین ساعات ۱۴ تا ۱۷ که فاصله زمانی میان پایان فعالیت صبحگاهی و شروع فعالیت بعد از ظهر است به دلیل خلوتی قابل توجه شهر، احساس ناامنی دریافت می‌گردد. جدول ۳ بیانیه‌های مستخرج و مولفه‌های امنیت و ناامنی را از نقطه نظر ساکنان محله ارائه می‌دهد.

جدول ۳- گزاره ها و کدگذاری های تجربه امنیت در محدوده بافت جدید

محدوده جدید			
بیانیه استخراجی	گزاره های مرتبط	عوامل امنیت (انسانی / محیطی)	عوامل نا امنی (انسانی / محیطی)
الگوی کالبدی محیط در امنیت تاثیرگذار است.	<ul style="list-style-type: none"> این محله الگوی شطرنجی دارد و محورهای اصلی و فرعی عمود بر یکدیگر شکل گرفته‌اند و این امر مزایایی را به همراه داشته است. در هر معبر امکان پیش‌بینی مسیر وجود دارد. ادامه مسیر قابل رویت و خوانا است. حرکت از معابر اصلی به فرعی به آهستگی رخ می‌دهد. طرح و الگوی شطرنجی مجموعه واحدهای مسکونی را بلوک-بندی کرده و بلوک‌هایی با ۱۰ تا ۱۵ واحد مسکونی ایجاد کرده است که افراد تا حدودی و به چهره همدیگر را می‌شناسند. عدم تفاوت چشمگیر در ساختار کالبدی معابر اصلی و فرعی باعث تعدد فروشگاه‌های محلی در تمام معابر شده و مغازه‌ها در تمام بافت پخش هستند. تغییر در عرض معابر و یا اختلاف ارتفاع مشاهده نمی‌شود و به تبع محیط خنثی‌تر می‌شود. 	الگوی شطرنجی و محورهای عمود برهم همسان (محیطی)	پیش‌بینی‌پذیری مسیر (محیطی)
	<ul style="list-style-type: none"> مسیر قابل رویت و خوانا (محیطی) بلوک‌بندی خانه‌ها با الگوی شطرنجی (محیطی) شکل‌دهی معابر اصلی و فرعی خنثی با یکسانی عرض معابر (محیطی) 	پراکندگی واحدهای تجاری منجر به امنیت محله شده است.	پراکندگی واحدهای تجاری در معابر اصلی و فرعی (محیطی)
پراکندگی واحدهای تجاری منجر به امنیت محله شده است.	<ul style="list-style-type: none"> با توجه به خاصیت خنثی در الگوی شطرنجی و توازن در تردد در معابر اصلی و فرعی، واحدهای تجاری در این محدوده از پراکندگی نسبتاً مناسب و قابل قبولی برخوردار است. این امر باعث شده است تا قسمت‌های مختلف محله پویایی و حس زندگی لازم را تا حدودی داشته باشند. روشنایی و ترددی را برای محدوده‌های مختلف ایجاد می‌کنند و از تقسیم محله به دوگانه فضاهاى مرده/ زنده یا فضاهاى خلوت/شلوغ جلوگیری می‌کند. ساکنان در هر کوچه احساس می‌کنند حیاتی وجود دارد و چشم ناظری برای آن‌ها وجود دارد. این واحدهای تجاری همچون چراغ هر معبر عمل می‌کنند. 	پویای محله به واسطه حضور مخاطبان واحدهای تجاری (انسانی)	پویای محله به واسطه حضور مخاطبان واحدهای تجاری (انسانی)
کمبود روشنایی در نا امنی تاثیر گذار است.	<ul style="list-style-type: none"> نبود روشنایی کافی خوانایی محیط را برای مخاطبان کاهش می‌دهد. کمی روشنایی احساس تسلط بر محیط را کاهش می‌دهد. 	کاهش خوانایی و عدم تسلط به سبب احساس تاریکی (محیطی)	کاهش خوانایی و عدم تسلط به سبب احساس تاریکی (محیطی)
وجود پاسگاه در احساس امنیت محیط موثر است	<ul style="list-style-type: none"> گویا یک نهاد امنیتی بر شرایط محله نظارت دارد. خود این عنصر، اتمسفری را ایجاد می‌کند که احتمال وقوع جرم و جنایت را کاهش می‌دهد. این نهاد گشت‌های نظارت و کنترلی در محدوده محله دارد که باعث احساس امنیت کاربران می‌شود. به عنوان یک نشانه در محله عمل می‌کند. 	وجود نهاد امنیتی و نظارت آن بر محدوده (محیطی)	عملکرد به عنوان نشانه (محیطی)
زمین‌های بایر در محله نا امنی محله تاثیر گذار است.	<ul style="list-style-type: none"> با توجه به جدید بودن این محدوده، زمین‌های بایر نسبتاً زیادی وجود داشته و این امر نگرانی‌هایی را ایجاد کند. نبود کاربری و سکونت در این زمین‌ها در سکوت، خلوتی و وهم‌انگیزی محله بسیار تاثیر گذار است. 	زمین‌های بایر (محیطی)	نبود کاربری و سکونت (محیطی)
		خلوتی محیط (انسانی)	خلوتی محیط (انسانی)

تجمع زباله (محیطی) افزایش احتمال تجمع کارتن خواب (محیطی)	محل جمع زباله و به تبع آن آلودگی و جانوران (سگ) می شود. می تواند محل تجمع کارتن خواب ها و ... شود. یک محدوده بدون ناظر و رها شده است.
دوری از خیابان احساس دنجی می دهد (محیطی) عمق پارک خلوت است (انسانی) خلوتی در عمق پارک آن جا را به پاتوق معتادان تبدیل میکند (انسانی) فضای بازی در عمق پارک است (محیطی)	در محدوده های سطح خیابان، نظارتی غیر مستقیم توسط مردم وجود دارد. محدوده های نشست و توقف پارک عموماً در سطح پارک تعریف شده است. عمق پارک فضای دنجی را تعریف کرده است که می تواند پاتوق معتادان و جابه جایی مواد مخدر آن ها باشد. در عمق پارک سرویس های بهداشتی تعریف شده است که این امر تمایل مردم برای توقف و تردد در این محدوده ها کاهش داده و باعث خلوتی و دنجی بیشتر آن محدوده شده است.
نظام همسایگی احساس زیر نظر گرفته شدن (برخلاف نظام سنتی) برای ساکنان ایجاد نمی کند (انسانی) شناخت واحدهای معدود کنار (انسانی) احساس امنیت دوسویه ساکنان (انسانی)	افراد با یک یا دو واحد کناری یا روبرویی خود آشنا هستند و اگر خطری را احساس کنند به یکدیگر اطلاع می دهند. ارتباط با همسایگان امری دوسویه و ارزشمند است و اگر خطری خانه همسایه را تهدید کند ممکن است خانه من را نیز تهدید کند. برخی از ساکنان محله مدت زمان زیادی در محله ساکن هستند و به تبع این شناخت تا حدودی وجود دارد و خود شناخت و آشنایی را به همراه دارد.
خلوتی فضاها در ساعات گرم میان روز (انسانی) خلوتی فضاها در شب (انسانی)	الگوی زیست مردم در این شهر بازه های حدودی ۱۴ تا ۱۷ را به دلیل خلوتی قابل توجه شهر ناامن می سازد. با توجه به کم رنگ بودن زیست شبانه در شهر کاشان و وجود زیست شبانه در محدوده ها و محورهای خاصی از شهر از ساعت ۱۲ شب به بعد تا ۷ صبح این خلوتی و احساس ترس برای ساکنان وجود دارد.
افزایش تردد و فعالیت (انسانی) کاهش بازه زمانی خلوت و مرده (انسانی)	بازه ی زمانی مرده در سیستم زندگی مردم کاشان با توجه به زمان تعطیلی مدرسه محدودتر می شود. مدرسه گروه های مخاطب مختلفی همچون دانش آموزان، والدین، معلمان، رانندگان سرویس و... را دارد. این افراد با توجه به وابستگی که به مدرسه دارند در گروه افراد امن قرار می گیرند.

تحلیل محتوا

مطابق با نظر مصاحبه شوندگان، معابر اصلی امن تر از معابر فرعی ارزیابی شدند؛ چراکه معابر اصلی زمان خاموشی یا خلوتی و بدون تردد ندارند. تعدد واحدهای آموزشی در این محله، در ارتقا پویایی و احساس امنیت این محدوده بسیار موثر بوده است. وجود مراکز عمومی فعال همچون مدرسه و واحدهای تجاری، موجب فعال شدن محله و ارتقا امنیت آن گردیده است اما متمرکز شدن اکثر واحدهای آموزشی در یک محدوده، دو مقطع زمانی فعال قبل از ظهر و نسبتاً آرام بعد از ظهر را ایجاد می کند. در این محله بر خلاف بافت میانه، صد در صد معابر و خیابان ها کاربری هایی همچون آموزشی ندارند و وجود واحدهای اندک تجاری و کوتاه بودن طول معابر از ایجاد احساسی مشابه خیابان سپاه در بافت میانه جلوگیری کرده است. واحدهای تجاری به عنوان روشنایی های مضاعف محله بعد از تاریکی هوا، نقاط گریز و پناه در شرایط ایجاد مزاحمت، دسترسی به واحدهای شنوای درخواست کمک، نقطه قوت در محله یاد می شوند. در این محله نیز تمرکز واحدهای تجاری در معابر اصلی است اما پراکندگی قابل توجه واحدهای تجاری در معابر فرعی تر به تقویت احساس امنیت کمک کرده است. برخی کاربری ها در این محله (همچون

مرکز ترک اعتیاد)، به عنوان عامل نگرانی، از قوام امنیت در نظر کاربران کاسته است. ساکنین این محله، خانواده‌های جوان و بسیاری از مهاجرین ایرانی (مهاجرین از شهرهای اطراف به کاشان یا مهاجرین از روستاهای اطراف کاشان) هستند. این موضوع از طریق مشاهده کاربران در پارک محله و تنوع گویش‌ها قابل شناسایی است. احساس امنیت در این محله کم‌رنگ‌تر از محله تاریخی ارزیابی شد، با این وجود، مردم بومی در برابر مهاجران روستاها و یا شهرهای اطراف احساس امنیت بیشتری داشتند تا مهاجرانی که از شهرهای دورتر به این محله آمده بودند. به نظر می‌رسد شناخت ساکنین از افراد مهاجر، نگرانی کمتری القاء می‌کند و سطح امنیت روانی را افزایش می‌دهد.

بر اساس کدهای دریافت شده از مصاحبه با ساکنین محله، عوامل تأثیرگذار در امنیت بافت جدید عبارتند از: الگوی قابل پیش‌بینی بافت شهری، اصلاحات شهرداری، عناصر محل همچون مدارس و ورزشگاه‌ها، وجود نهاد انتظامی و گشت پلیس، تردد بالا، بازوها و نزدیکی درب منازل، پراکندگی خرده‌فروش‌ها، تناسب نزدیک به هم محورهای اصلی و محورهای فرعی، شب نشینی و مراسم‌های اعتقادی خودجوش در محل، نبود واحدهای مخروبه و قدیمی در محدوده محله، تقسیم محدوده به بلوک‌های ده تا بیست تایی منازل با الگوی شطرنجی، شناخت حدودی و چهره ساکنان در هر کوچه و ارتباط همسایگی، زندگی و زیست همزمان اقشار مختلف جامعه از منظر ثروت و توان مالی. عواملی که در ناامنی بافت جدید موثر هستند را می‌توان تاریکی و نبود روشنایی کافی، الگوی طراحی و چیدمان پارک، واحدهای در حال ساخت، زمین‌های خالی، کمی تردد، وجود کاربری‌های خاص همچون مرکز ترک اعتیاد، قرارگیری در بافت مرزی شهر کاشان، کاهش سطح شناخت و ارتباط همسایگان، وجود تعدادی واحد با مقیاس بزرگ و جداره‌های طولانی و طرح‌های توسعه در حال اجرا عنوان نمود.

بحث:

امنیت از پایه‌ای‌ترین نیازهای انسانی است. امنیت بافت‌های مسکونی و هسته‌ها سکونتگاهی از گذشته از طرق مختلف و خصوصاً عناصر کالبدی همچون حصار و دروازه شهرها، ساختار فیزیکی معابر و فضاهای عمومی، پیکره بندی‌های فضایی و ... تامین می‌شد. پیکره بافت‌های مسکونی در گذشته در جهت تامین امنیت در مقابل هجوم خارجی (غارگران و راهزنان و ...) بوده است، حال اینکه در جامعه کنونی، کالبد بافت درصدد پاسخ به امنیت ساکنین در سطوح دیگر و مقابله با نوع متفاوتی از جرم است و لذا ساختار متفاوتی از آن انتظار می‌رود.

مستند به مصاحبه با کاربران، تجربه نوع جرم و جنایت در هر سه محله تقریباً یکسان بود. تجربه کیف‌قاپی و زورگیری در هیچ یک از این محلات گزارش نشد. سرقت شدن خانه‌ها، مزاحمت کلامی و مزاحمت‌های رفتاری، تجارب مشترک این سه محله با شدت و ضعف متفاوت بود. بر اساس گفت‌وگوهای انجام‌شده و نتایج به دست آمده می‌توان تجربیات جامعه آماری پژوهش در خصوص نوع و میزان جرم و جنایت را به صورت شکل ۱ ارائه نمود.

شکل ۶- تجربه جرم جامعه آماری در سه محله

این پژوهش تلاش نمود تا با مصاحبه با تنوعی از گروه‌های مختلف (افراد با روحیات مختلف، جست‌وجوی تجارب ساکنان و غیرساکنان، مردم بومی و مهاجران ایرانی) و مصاحبه در هر سه محله، معیارها و مولفه‌های کالبدی موثر بر امنیت را با منظور

کردن تعدد نقل قول‌ها و اشتراکات کدگذاری و استخراج نماید. همچنین، در حین مصاحبه‌ها تجارب پیشین افراد پرسیده شد تا تجربه مزاحمت و آسیب روانی ناشی از آن بر دیدگاه کلی در شناسایی مولفه‌های امنیت و ناامنی در محله تاثیر غالب ایجاد ننماید. کدهای دریافت شده از مصاحبه در سه بافت شهر کاشان، در جریان تفسیر از منظر تئوری‌ها و نظریه‌های حوزه امنیت قابل تامل است. از نگاه نظریه فضاهای قابل دفاع^۹ - با تمرکز بر نحوه ساکن شدن شهروندان و تجربه‌ی زیسته‌ی افراد در استفاده از محیط - قلمرو، مرز، نظارت و فضای اجتماعی، عوامل تامین کننده امنیت بحساب می‌آیند (Reynald & Elffers 2009). بر این اساس، نظارت (نظام همسایگی) و فضای اجتماعی (مسجد) در محله سنتی از دیگر محلات پر رنگ تر است. در بافت میانی و جدید، نظارت -از طریق تجهیزاتی همچون دوربین و حضور نهاد نظارتی- و کمبود فضای اجتماعی عوامل مرتبط با تامین امنیت محله بشمار می‌آیند. از دیدگاه نظریه پنجره شکسته (Kelling & Wilson, 1982)، آشفتگی و بی‌نظمی‌های موجود در سیمای یک محله می‌تواند با ویژگی‌هایی همچون خرابی، دیوارهای کثیف، ماشین‌های اوراق، زباله و... ظهور یابد و به تبع فرآیند زوال و آسیب‌پذیری یک محله آغاز شود (Jiang et al., 2018). بیشتر شکایت‌ها از وجود واحدهای مخروبه در بافت تاریخی و غالب ناراضی‌تی از زمین‌های بایر در بافت جدید بود و در بافت میانه، به سبب عمر میانه آن (نداشتن واحدهای مخروبه به دلیل قدمت و تکمیل شدن زمین‌های بایر در شرایط کنونی) شرایط مناسب‌تری گزارش می‌شد. از نگاه نظریه فعالیت‌های روزمره، وقوع جرم وابسته به همزمانی تامین سه عامل است: مجرم با انگیزه، هدف جذاب، و محیط مناسب (Piro et al., 2006). کالبد بافت تاریخی و بافت میانه از عدم فعالیت‌های روزانه در معابر فرعی و تمرکز کامل این فعالیت‌ها در معابر اصلی حکایت دارد که این تفکیک، الگوی امنیت را بصورت یکپارچه در محله توزیع نموده است. در بافت جدید، پخش نسبتاً مناسب فعالیت‌ها و واحدهای تجاری در معابر مختلف محله از سویی و نبود تفکیک قوی میان معابر اصلی، بستر فعالیت‌های روزمره در بافت را فراهم نموده است. نظریه پیشگیری وضعی از جرم^{۱۰} و ماتریس شانزده‌گانه (Clarke, 1997)، به مولفه‌های محیطی همچون روشنایی در شب و امکان خود نظارتی ساکنان و کاربران محیط مصادیق تامین/عدم تامین امنیت در بافت‌های تاریخی، میانی و جدید اشاره دارد. نظریه‌ی مامن و منظر، قابلیت محیط در تامین دید وسیع و کنترل دیده شدن را به عنوان مولفه کالبدی مهم برای تامین امنیت بر می‌شمارد. وجود معابر پر پیچ و خم و عقب رفتگی و بیرون زدگی -و بطور کلی مخفیگاه‌های بالقوه برای وقوع جرم- در محیط، شرایط احساس ناامنی را فراهم می‌کند. در بافت سنتی و میانی، پیچ در پیچ بودن کوچه‌ها، نبود باز شو خانه‌ها به کوچه، باریکی معابر و... چالش‌های کالبدی محله محسوب می‌شود. شرایط بافت جدید با این نظر مساعد تر ارزیابی شده است.

بر اساس کد گذاری مصاحبه‌ها، مولفه‌های کالبدی ایجاد امنیت در شهر کاشان را می‌توان به شرح ذیل ارائه نمود:

اقلیم و جغرافیا: چگونگی زیست مردم بر تعریف امنیت و یا ناامنی اثرگذار است. به دلایل اقلیمی، بازه زمانی ساعات ۱۴ تا ۱۷ تمامی فعالیت‌ها در شهر کاشان تعطیل می‌شود. خلوتی شهر در این مقطع زمانی احساس ناامنی را سبب می‌شود. **خوانایی مسیر:** یکی از مهم‌ترین مولفه‌هایی کالبدی در ادراک امنیت، توانایی خوانش و پیش‌بینی مسیر بود. این امر در بافت جدید با الگوی شطرنجی برای مردم بهترین حالت بود. عدم توفیق معابر اصلی و فرعی در بافت تاریخی و بافت میانی، به دلیل عدم توانایی پیش‌بینی مسیر بود. خوانایی مسیر، عامل افزایش انتخاب مسیر و سبب حضور انسان در محیط است. **کاربری‌های عمومی:** در معابر مختلف وجود رفت و آمد و فعالیت‌ها احساس امنیت در افراد را تقویت می‌کند. وجود فضاها با کاربری‌های مختلف همچون مدارس، مساجد، ادارات، فروشگاه‌ها و... می‌تواند حس پویایی در محله را تقویت نموده و عامل امنیت شود.

شهرت محله: شهرت یک محله به ثروتمندی می‌تواند عامل تهدید برای ساکنان و کاهش احساس امنیت باشد. به عنوان نمونه در بافت میانه به دلیل شهرت به ثروتمندی و با وضع مالی نسبتاً خوب و در محدوده بافت جدید به دلیل پراکندگی و در هم تنیدگی اقشار مختلف میزان سرقت متفاوت گزارش شده است.

واحدهای همسایگی: ورود مهاجران به بافت‌های مسکونی همراه با نگرانی است. در بافت‌های سنتی، به دلیل الگوی فرهنگی غالب و شناخت اهالی از یکدیگر -که ناشی از پیکره فضایی در ایجاد واحد‌های همسایگی است- سطح امنیت از این حیث نسبت به

بافت جدید با ساختار شهری مدرن متفاوت است. همچنین، واحد همسایگی عامل تقویت چشم ناظر بر محیط بوده و کاربران را بصورت طبیعی در تامین امنیت محیط مشارکت می دهد.

روشنایی: احساس امنیت در شب با میزان روشنایی ارتباط مستقیم دارد. غلبه این احساس در شب، به امنیت محیط در روز سرایت کرده و بسیاری از معابر و گذرها را به دلیل تاریکی از تردد کاربران خالی نموده است.

فضای شنوایی: وجود صدایی که نماینده حضور افراد در محیط است - با وجود دیده نشدن - می تواند امنیت را در ذهن ایجاد کند. به عنوان نمونه این صدا می تواند صدای کارگاه نجاری، دانش‌آموزان و... باشد. این مولفه با توزیع کاربری های "همسرخ" با محله در بافت مسکونی تامین می شود.

کاربری های نظارتی: وجود برخی کاربری ها در محله همچون واحدهای بیسج مردمی، ایستگاه انتظامی و پلیس و... به عنوان مراجع پناه در زمان خطر، احساس امنیت را تقویت می کند.

صلبیت جداره: وجود واحدهای بزرگ مسکونی در یک محله و یا الگوی ساخت سنتی با حداقل بازشو به سمت گذرها و کوچه‌ها، احساس نگرانی افراد را هنگام تردد از این معابر افزایش می دهد. این امر در محلات با الگوی ساخت و ساز مدرن کمتر شده و تکرر بازشوها به سمت معبر، احساس امنیت بیشتری به همراه دارد.

واحدهای مخروبه/زمین‌های بایر: این واحدها بستر ایجاد خطرات پیش‌بینی نشده است و در مواجهه با این شرایط، ذهن به طور ناخودآگاه آماده مقابله با خطر می شود. از طرفی بطور معمول، چنین فضایی محل تجمع زباله و یا افراد کارتون خواب است که خود سبب کاهش احساس امنیت می شود.

نتیجه گیری:

امنیت به عنوان مولفه ای که ضامن بقاست، در زمره مهم ترین شاخصه های محیط زندگی قرار دارد. کالبد محیط می تواند عامل تقویت و یا تضعیف امنیت باشد. در این پژوهش سه بافت متفاوت (به لحاظ کالبدی) از شهر کاشان از نقطه نظر احساس امنیت کاربران مورد بررسی قرار گرفت. مصاحبه با ساکنین و کد گذاری باز مقوله های استخراج شده و سپس کد گذاری محوری، به تبیین مولفه های کالبدی موثر بر ادراک امنیت بر بافت مسکونی محله های یاد شده منتج گردید. اقلیم و جغرافیا، خوانایی مسیر، کاربری های عمومی، واحد همسایگی، روشنایی، فضاهای شنوایی، کاربری های نظارتی، صلبیت جداره ها و واحد های متروکه و مخروبه، اصلی ترین مولفه های کالبدی موثر بر ادراک امنیت در محیط مسکونی برآورد شدند. انطباق کالبد هر یک از بافت های تاریخی، میانی و جدید در شهر کاشان با هر یک از مولفه های یاد شده، سازمان امنیت بافت و حدود آن را تعیین نمود. بنابراین می توان نتیجه گرفت چنانچه محیط از لحاظ تامین امنیت دچار چالش است، در مرحله نخست مولفه های کالبدی سلبی (تضعیف کننده) همچون "واحدهای مخروبه" شناسایی و در جهت حذف و یا اصلاح آن اقدام شود، سپس مولفه های ایجابی (تقویت کننده) همچون روشنایی، کاربری های عمومی و غیر مسکونی و تقویت واحد های همسایگی به بدنه کالبدی بافت اضافه گردد. اگرچه مولفه های اجتماعی و اقتصادی می تواند نقش قابل توجهی در ایجاد/سلب امنیت موثر باشد، کالبد محیط، بستر شکل گیری جامعه و آورنده مولفه های یاد شده است. به عبارتی محیط فیزیکی، در این فرایند می تواند با نقش پیشگیری وقوع جرم، عامل تامین امنیت باشد. برای پژوهش های آتی، بررسی میزان اثر هر یک از مولفه های یاد شده از طریق روش کمی و یا مطالعه امنیت در جوامع آماری خاص (زنان و کودکان) توصیه می گردد.

منابع

- عالمی، ب.، کمالی زارچی، ص و اسدی چیمه، ن. (۱۳۹۸). نخستین یادگار دوران اسلامی کاشان؛ بررسی فرم، سازه و شیوه ساخت مناره مسجد جامع کاشان. مطالعات معماری ایران. ۱۵: ۵-۲۵.
- عالمی، ب.، کمالی زارچی، ص. (۱۴۰۰). بررسی سیر تحول تاریخی و شکل‌گیری مسجد جامع کاشان. معماری اقلیم گرم و خشک. (۱۳) ۹: ۳۹-۵۷.

References

- Alemi, B., Kamali Zarchi, S., & Asadi Chimeh, N. (2019). The Earliest Architectural Remains of the Islamic Era in Kashan: Form, Structure, and Construction Technique of the Minaret of the Jameh Mosque. *Journal of Iranian Architecture Studies*, 15, 5-25. [in Persian]
- Alemi, B., Kamali Zarchi, S. (2021). Study of historical evolution and formation of Jameh Mosque of Kashan. *Architecture in Hot and Dry Climate*. 9(13), 39-57. [in Persian]
- Altman, I., & Wandersman, A. (1987). Neighborhood and Community Environments. Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research Series.
- Appleton, J. (1996). *The experience of landscape* (pp. 66-7). Chichester: Wiley.
- Baumer, T. L. (1978). Research on fear of crime in the United States. *Victimology*, 3(3-4), 254-264.
- Brower, S., Dockett, K., & Taylor, R. B. (1983). Residents' perceptions of territorial features and perceived local threat. *Environment and behavior*, 15(4), 419-437.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American sociological review*, 588-608.
- Cooper, C., & Wischemann, T. (1990). Campus outdoor spaces. *People Places: Design Guidelines for Urban Open Space, 2nd ed.*; Cooper, C., Francis, C., Eds, 143-170.
- Fisher, B. S., & Nasar, J. L. (1992). Fear of crime in relation to three exterior site features: Prospect, refuge, and escape. *Environment and Behavior*, 24(1), 35-65.
- Gehl, J. (2013). *Cities for people*. Island press.
- Hur, M., & Nasar, J. L. (2014). Physical upkeep, perceived upkeep, fear of crime and neighborhood satisfaction. *Journal of environmental psychology*, 38, 186-194.
- Kelling, G. L., & Wilson, J. Q. (1982). Broken windows. *Atlantic monthly*, 249(3), 29-38.
- Kirk, N. L. (1988). Factors affecting perceptions of safety in a campus environment. *EDRA: Environmental Design Research Association*.
- Loewen, L. J., Steel, G. D., & Suedfeld, P. (1993). Perceived safety from crime in the urban environment. *Journal of environmental psychology*, 13(4), 323-331.
- Nasar, J. L. (2008). Assessing perceptions of environments for active living. *American journal of preventive medicine*, 34(4), 357-363.
- Nasar, J. L., & Fisher, B. (1993). 'Hot spots' of fear and crime: A multi-method investigation. *Journal of environmental psychology*, 13(3), 187-206.
- Nasar, J. L., & Jones, K. M. (1997). Landscapes of fear and stress. *Environment and behavior*, 29(3), 291-323.
- Nelson, T. M., & Loewen, L. J. (1993). Factors affecting perception of outdoor public environments. *Perceptual and motor skills*, 76(1), 139-146.
- Newman, O. (1972). *Defensible space* (p. 264). New York: Macmillan.
- Perkins, D. D., Meeks, J. W., & Taylor, R. B. (1992). The physical environment of street blocks and resident perceptions of crime and disorder: Implications for theory and measurement. *Journal of environmental psychology*, 12(1), 21-34.
- Preiser, W. F., White, E., & Rabinowitz, H. (2015). *Post-Occupancy Evaluation (Routledge Revivals)*. Routledge.
- Rivlin, L. G. (1987). The neighborhood, personal identity, and group affiliations. In *Neighborhood and community environments* (pp. 1-34). Springer, Boston, MA.
- Silberman, C. E. (1978). *Criminal violence, criminal justice* (p. 305). New York: Random House.

- Skogan, W. G. (1981). *Issues in the Measurement of Victimization* (Vol. 74682). US Department of Justice, Bureau of Justice Statistics.
- Smith Jr, R. L., & Walsh, T. (1988). Safety impacts of bicycle lanes. *Transportation Research Record, 1168*, 49-56.
- Taylor, M., & Nee, C. (1988). The role of cues in simulated residential burglary-a preliminary investigation. *Brit. J. Criminology, 28*, 396.
- Van Cauwenberg, J., Van Holle, V., Simons, D., Deridder, R., Clarys, P., Goubert, L., ... & Deforche, B. (2012). Environmental factors influencing older adults' walking for transportation: a study using walk-along interviews. *International journal of behavioral nutrition and physical activity, 9*(1), 1-11.
- Warr, M. (1990). Dangerous situations: Social context and fear of victimization. *Social forces, 68*(3), 891-907.
- Warren, R. H. (1978). Neighborhoods, bases and continuity in fuzzy topological spaces. *The Rocky Mountain Journal of Mathematics, 459-470*.

پی نوشت ها

-
- ¹ Routine Activity Theory
  - ² Broken Windows Theory
  - ³ James Q. Wilson
  - ⁴ George L. Kelling
  - ⁵ Clarke
  - ⁶ Harden the Target
  - ⁷ Prospect- Refuge Theory
  - ⁸ Self-Surveillance
  - ⁹ Defensible Space Theory
  - ¹⁰ Situational Crime Prevention